

Ціна: 40 центів.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

РІК V

ГРУДЕНЬ — 1954 — DECEMBER

Ч. 59

“НОВИМ ДНЯМ” П'ЯТЬ РОКІВ

Справді — п'ять років. Ніби й небагато, але все таки п'ять років. Правда, це п'ять календарних, а фактично 59 місяців, себто за місяць буде таки повних п'ять років.

Звичайно, що не відбудуться ніякі вчистості з цього приводу, не буду вигукувати, який вклад я зробив, як багато досягнув і т. д., як то в нас часто робиться. Але все таки поговорити з співробітниками та читачами таки треба. Бодай поінформувати їх, бо я таки повторюю й сьогодні що журнал не мій, а тих, що в ньому пишуть і що його читають — фактично творять.

Хто співпрацює — читачі знають. От і в наступному числі подам список осіб, що їх твори були видруку-

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Сосюра Володимир — Мазепа	1
Задека М. — Люди в звірячих шкурах	3
Одрач Федір — Свідок	6
Шерех Юрій — З критичного щоденника	11
Малар П. — “Мені в рай йти не дають”	15
Павловський В. — Василь Кричевський	18
Олександрів Б. — Юрій Федькович	21
Стражеско М. Д., акад. — Великий життєлюб	22
Волиняк П. — Як ми інколи пишемо?	26
Ревуцький В. — Крок до мистецтва	27
Ковалів І. — Концерт Дарії Каранович	28

Нотатки. Бібліографія. Листування. Ілюстрації.

З технічних причин “Щоденника” А. Любченка в цьому числі не містимо — буде в наступному числі.

На першій сторінці обкладинки:

Україна. Одеса. Залізничний двірець.

У наступному числі:

Проф. Х. Рябокіль — Наука в сьогоднішній Україні.
Нарис про столицю Канади — Оттаву.

“НОВІ ДНІ”

Універсальний ілюстрований місячник. Видає в-во “Нові Дні”, головний редактор — Петро Волиняк.

Умови передплати:

Канада — річна: \$ 3.00, піврічна: \$ 1.75.

США — річна: \$ 3.50 американських, піврічна: \$ 2.00 американських

ЗМІНА АДРЕСИ: 10 центів (можна канадськими поштовими марками).

Замовлення і гроші слати на адресу:

NOWI DNI
Box 452, Term. “A”
Toronto, Ontario, Canada.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

A. Bondarenko, 123 Notting Hill Gate, London, W. 11.
England

Передплата в Англії: річна — 1½ фунта.

S. KRYWOLAP

Box 1586 M

G. P. O. ADELAIDE

South Australia

Передплата в Австралії: річна 1½ фунти.

В Аргентині: “Peremoha”
25 de Mayo 479 (26)
Buenos Aires,
Argentina.

Передплата в Аргентині: річна — 25 пезів,
піврічна — 15 пезів.

вані протягом цього року. Як побачите, список чималий й якісний. Хотів би, щоб хтось показав мені інше наше видання, у якому б друкувалися такі важні і так чисельно наші письменники, мистці, в хотів би, щоб мені показали якесь наше видання, якому б писала така кількість безпартійних авторів, які належать до різних конкуруючих паї УРДП, ОУН, ОУНР, УГВР і навіть так званої “сеської партії”, до якої я сьогодні, признаюся широким, найменше довіри. І я з цього тішусь, коли хочеться й горжусь. Бо щоб досягнути цього треба було понатужитися і треба бути таки дуже терпимим тором. Тим більше важко цього досягнути мені, таки, дякувати Богові, не “аморфна маса”, а свої погляди і смаки не тільки в літературі чи в с. вах церковних і громадських, а і в політиці. У ці погляди і смаки висловлюю одверто, інколи й дуже гостро навіть, але намагаюся не силувати інших, не примушувати їх думати саме так, як я думаю. Людині яка має інші погляди, я не закривав шляху до журналу. Єдина умова, від якої я не відходив і не відійду: твір, який призначено в “Нові Дні” не сміє мати рис людо-ненавистництва та україножертства. До цієї категорії належать комуністи та їх прибічники, але, на жаль, не бракує цього і серед наших некоммуністичних авторів.

Що я маю і що я досягнув за ці п'ять років? Мушу своїм читачам сказати сьогодні все, бо вважаю їх таки за співтворців журналу. Наклад журналу сьогодні — 1600 примірників. Як бачите мало. Я чекав більших успіхів. Колиш я обіцяв читачам, що по досягненні накладу в 2.000 прим., я технічно перебудую журнал, платитиму хоч щось найменше, всім авторам і цим поліпшу якість журналу, бо матиму змогу замовляти матеріал на певні теми. На жаль, до цього ще не дійшло.

Як я живу, що я маю? — запитують мене читачі. Маю мінімум уже. Останній рік я вже лишив підробітки, але з журналу нема майже нічого — маю прожитковий мінімум з книжок, головню з шкільних.

Де і як поширюється журнал? Найбільшим моїм споживачем є США. Потім іде Канада. У Канаді головним споживачем є Торонто, яке бере більшу частину накладу, що розходиться в Канаді. На заході Канади поширення журналу просто нікчемне. Напр. у провінції Бритиш Колумбія я маю 6 передплатників лише. Трошки більше в Саскачевані і в Альберті, але теж таке, що ніяк долі журналу вирішити не може. Де нема новоприбулих — там журнал не має місця (за рідкими винятками, звичайно). Не я тут винен, бо люди просто не навчилися читати, а тим більше розуміти прочитане. Так їх хтось учив по тих підручниках так їх хтось виховав, що треба тільки “попирати” своє, а не читати...

У США “Нові Дні” найпоширеніші там, де є найбільше отих моїх “центровиків” (неправильне слово “східняки”, таки не хочу його вживати). І тут я нічого не винен. Але признаю, що й галичан серед читачів журналу є дуже великий відсоток.

Щодо партійності, то майже зовсім нема в мене гетьманців (два-три передплатники лише), майже зовсім нема мельниківців також. Є чимало уердепівців, у деєсівців, є й бандерівці. І цих останніх є чимало, зважаючи на всякі “розкази згори”. Цю справу маюся перевірити і таки стежу за рухом читачів.

Найпоширеніші “Нові Дні” в США у Мінеаполісі. Можливо, що спричинився до цього Микола Де який ось кілька років уже безкорисно помагає і рити “Нові Дні”. Але в мене про українців з Міннісопи взагалі найкраща думка — мені здається, що зібралась найкультурніша і найчесніша частина еміції. Уявіть собі, що за 5 літ ще не було випадку, щоб у Мінеаполісі чи в Сант Павлі хтось не заплатив, чи щоб десь там у книгарні чи з кольпортерами я мав якесь непорозуміння. Просто ідеальні відносини адміністрації з споживачами і все. Було непорозуміння лише з однією особою, але дуже особисте, бо я, одержавши компенсацію у фахівця, не міг зробити того, чого хотіла та особа. Але це занадто приватна справа, яка ніяк не кладе плями на цілий гурт читачів “Нових Днів” у Мінеаполісі, про який у мене сьогодні найвища думка. Не минаю нагоди подякувати сьогодні їм

(Продсвєження на стор. 30).

“Nowi Dni”, a Ukrainian Monthly. Editor: Petro Wolyniak.

Address: Nowi Dni, Box 452, Term “A”, Toronto, Ont., Canada

Authorized as second class mail, Post Office Dept., Ottawa. Printed by: The Basilian Press.

МАЗЕПА

(Уривок з поеми "Мазепа")

Був довго Іван у сні неначе,
І серце стомлене козаче
то відпускав, то тиснув жах,
що жить йому лишилось мало...
Він бачив, смерть в його ногах
в косою грізною стояла,
щоб голову одтять йому
і повести у вічну тьму...
...Так трудно Іван боровся з смертю.
У боротьбі кошмарній тій
він став тоненький і худий,
і на лиці його, як віск,
погас очей юнацьких блиск.
Він дихав швидко і невпинно,
немов дідусь, або дитина.
Та боротьба як ніч була.
Не раз здавалося, що гине.
Та тільки думка про Вкраїну
герою вмерти не дала.
Над ним рідіти стала мла,
став повільніший дих Івана
і смерть з косою відійшла
в свої незлічені тумани.
Деся сміх її востаннє гув,
мов реготали давні грози...
І на лиці своїм відчув
Іван чийсь гарячі сльози.
Немов огонь вони пливли...
То сльози Юзії були...

МАЗЕПА

Так свіжо й легко на груді,
неначе гору з неї збили.
Знов за вікном степи руді,
і Україна, край мій милий,
що як зоря мені сія...
Я буду жить. Прощай могило.
Повніє зір і серця бій...

ЮЗЯ

Яка я рада, любий мій!..

МАЗЕПА

Мій геній, добрий, золотий,
моя любов, вірадо мила,
якби ти знала все, то ти
за мною більше б не ходила,
в свої долоні золоті
не брала б ти мого обличчя,
а прокляла б на віки вічні
і брови, й губи, й руки ті,
що ти життя своє невинне
зв'язала з ними до загибну.
Якби я все сказав, кохана,
чи дарувала б ти Івану?

ЮЗЯ

Мовчи, мовчи, орлюню, цить,

тобі не можна говорити.
Щоб не було, я добре знаю —
моя любов усе прощає...
Ну, спи тепер, а я піду.
Заграло сонце на дуду,
квітки вуста свої розкрили,
щоб славословить день новий,
і за спиною — наче крила.
Спокійний сон, коханий мій!

МАЗЕПА

Спокійний сон, моя кохана!..
...І сон прийшов і взяв Івана
і над морями хмар і гір
поніс у тихий монастир.
Там, де пливуть вечірні дзвони,
де мати — йгуменя бліда
перед іконою рида
і хреститься, і б'є поклони,
і сина згадує свого.
Там тихий спів, лямпад огонь,
черниці йдуть, мов тіні чорні
рядами скорбними у тьму,
і все нагадують йому
про дні дитинства неповторні,
про золоті хлоп'яцтва дні,
що пролетіли, наче птиці...
Лице учительки-черниці
над ним схилюлося... — Маля..
Так добре світять очі сині.
Він з нею вільно розмовля
і по-французьки й по-латині,
він знає, де яка земля,
як там живуть чужі народи,
які в них звичаї і як
Вкраїну полонив поляк,
і наче оводи ті злі,
її обсіли москалі.

І очі хлопчику горять,
він б'є себе в маленькі груди:
— Я України не забуду,
вона для мене, як зоря!
Покличте знову кобзаря!
Я так люблю його мотиви
і золоті його слова
про те, що воля ще жива,
що наша слава не загине!..

Така любов до України
в його піснях, в очах його.
Од них іде такий огонь,
і пальці струнами невпинно
біжать, мов коні по степах,
мов сльози по щоках старечих..
І трусяться маленькі плечі,
і гнів стискає кулачки:

— Ми візьмем ворога в клинки,
і на кістках його проклятих
Знов зацвіте Вкраїна-мати!

— Учись, Іване... і любов,
свою любов до України
вмій влити у формули чіткі,
умій спинити гарячу кров,
рух нерозважливий руки,
і стиснуть серце, коли треба.
Хай пада все, палає небо,

а ти іди спокійним кроком
до точки, що намітив оком.
Учись війни у ворогів,
вивчай і вдачу їх і зброю,
і слава піде за тобою,
немов за піснею мотив.

І хлопчик слухає, мов п'є
слова послушниці чудові,
і наче серденько своє
він стиснуть хоче, хмурить брови,
голівку чорну нахилив
перед лицем незаних злив,
мов приготувався до бою
з непереможною судьбою.
Він на війну змінює мир,
щоб ув огні згоріти щиро.

Неначе струни дивні ліри,
далекі дзвонить монастир..
Там золоті Софії дзвони
пливуть над містом монотонно,
Івана кличуть і гудуть:

— Залізним будь, залізним будь!
Умій боротись до загибелі,
й свою нещасну Україну
на чужині ти не забудь!

— Ні, не забуду! Я іду
до тебе, краю мій убогий!..

Іван спускає з ліжка ноги,
йде, мов лунатик, до вікна..

— Я так люблю твої дороги,
моя Україно сумна!
Ти на груді моїй, мов рана..
О, як залізно вірю я,
що час визволення настане,
і шабля золота моя,
Мазепи, гетьмана Івана,
над трупом ката засія!
Скоріш коня мені, коня!..

Кричить Іван.. волосся дуба,
лице надхненне і худе..
під місяцем біліють зуби,
і кров тече з притислих губ..

Він у білизні, трупом труп,
стоїть у місячній кімнаті,
неначе Марко той проклятий.
Ось повертається, іде,
ляга на ліжко, і безмовний
так страшно дивиться у тьму..
Крізь вікна хмар кривава вовна
про смерть нагадає йому,
коли, покинутий своїми,
програє він рішучий бій
і у Румунії чужій
безславним сном, старий, спочине.

Як тяжко знов.. Ось по кімнаті
іде його старенька мати,
благословля його хрестом:

— Готовий будь! Збирайся, мій сину!
Народ хвилюється кругом..
Будь оборонцем України,
що на шабляки точить рала.
Тебе народ і Бог обрали.
Надінь шолом і меч візьми,
стань на чолі, здійми повстання,
хоч і чека тебе за тее
страшна дорога Моїсея,

доноси, зрада і вигнання..
Та доля страдників така.
По їх дорозі в бурі часу
колись пройдуть нестримні маси.
Хай не здрігне твоя рука,
будь смолюскипом днів нових!
Хай ти згориш, і вітру сміх
розвіє попелом надії, —
той не живе, хто жить не вміє
з душею темною раба.
Життя ж — це вічна боротьба,
і тільки сильними народи
куються в нації, ідуть
крізь бурі в радісні походи,
торують для нащадків путь.
Ім не страшні ні жар, ні лід,
бо в даль веде їх моноліт.
Люби ж, мій синку, свій народ,
веди його і йди за ним.
Хай не спиня пожежі дим,
не кривить в крик твій юний рот,
усе знеси! Готовий будь!
Хоч і тяжка твоя дорога,
та це, мій хлопчику, нічого.
Сідлай коня, і швидше в путь!
Хай не ляка тебе могила..

Йй хрест блиснув, як меч кривавий,
десь загуло стократно "Слава!.."

"На смерть мене благословила",
Іван подумав. "Я готов!
Тепер я знаю, що робити.
Я розкажу, чиї ми діти,
я возведу ясні міста..
Нас поведе вперед любов,
любов і воля золота!.."

Він довго зорив, до втоми,
в куток таємний і знайомий,
де мати чорна і бліда
з хрестом пропала без сліда.
Даремно звав її Іван
і простягав до неї руки, —
в кутку тремтів якийсь туман,
ридала пісня, й тужні звуки
за серце тисли молоде..

Не зчуєсь Мазепа, як вікно
залит багрянцем юний день.
як Юзя перед ним давно
стояла, наче на молитві.
Він снів про походи, про битви,
коли крові густе вино
поллється по степах широких,
де йтиме цар нестримним кроком
"в Європу прорубать вікно".
Він чує, цар іде по ньому,
у грудях грузнуть каблучки,
так тяжко дихати старому..

— Чом ти прийшов до мого дому,
північний злодію? Чому
мене ховаєш у труну?
Що я зробив тобі, проклятий?

Але у відповідь гармати
гримлять під мурами Полтави,
і заглушає крики "слава!",
мов рух розпечений ядра,
могутне й радісне "ура".
Іван скопив себе за груди,

сорочку рве, кричить, рида,
і панна злякана, бліда,
• його в сльозах од муки будить.

МАЗЕПА

Коня! Скоріш мені коня!
Дай шаблю й чоботи, кохана,
тендітна горлице моя!
Ти не побачиш більш Івана,
цей палац покидаю я.

ЮЗЯ

Та що ти, любий? Ти ж, як тінь.
Тебе на смерть розіб'є кінь.
Тобі лежать ще довго треба.
Але не слухає Мазепа
і хоче встати, та легка
лелійна Юзина рука
його тримає й не пуска.

МАЗЕПА

Я хочу швидче відціля
віддячить москалю і ляху,
що мій народ ведуть на плаху
під сміх царя і короля!
Вони знущаються над ним,
несуть йому ганьбу, образи...
А я забув його накази
й життя розмінною на дим.
Крізь мури пишні і багаті
я чую плач його, як дзвін...
Я в пишнім палаці, а він

гниє рабом у своїй хаті.
Народе мій! В твоїй журбі
невже нема чого робити?
Невже судилися тобі
рабів і зрадників плодити!?
А доля іншою була б...
Хто ж поведе тебе повстати,
коли і я, мов пес, мов раб,
тебе змінив на ці палати?
Де взять тобі своїх Месій,
коли і я такий, як всі?

ЮЗЯ

Ой, заспокойся, любий мій.
Не можна ж так! Я ніби рана.
Невже в цей час твоя кохана
така чужа душі твоїй?
А я усе зроблю, мій милий,
щоб бути з тобою до могили,
піду в огонь і боротьбу,
я розділю твою судьбу,
степами буду золотими
з тобою скрізь блукати я.
Однині будуть хай моїми
любов і ненависть твоя.
Хай коні ждуть, і шабля, й слава,
і козаків бурхливі лави, —
з твоїм зіллється Юзі слід,
коли одужаєш, як слід!..
Неначе хмар останне ключчя,
пропали привиди кругом.
І перший раз за довгі ночі
Іван заснув спокійним сном..

Мартин ЗАДЕКА

Люди в звірячих шкурах

Якби Василь Петрович Скиба, колишній студент Харківського університету, не дав був із “сталінського раю” тягу, навряд чи сиділи б ми з ним колинебудь за одним столом і веселили наші скитальські душі п'янкими пахощами “Чотирьох тро-янд”.¹⁾ А то вибрався чоловік звідти, та не тільки вибрався, а й переїхав з Європи до США. Тут ми з ним і зустрілися. Одна з відмітних рис Василя Петровича — це те, що його пам'ять зберігає багато оповідань, анекдот та всіляких сміховинок про життя людей у підрадянській Україні. Отож від нього мені й довелося чути незвичайне оповідання, яке читачі знайдуть нижче. Щоправда, в своїй сюжетній основі це оповідання близько збігається з відомою багатьом анекдотою на таку саму тему, однак цю, мовити б, симбіозу не слід уважати за хибу.

— о —

Передодень 1-го травня 1933 року в комсомольському осередку Харківського університету майже нічим не різнився від попередніх першо-

травневих передсвят. Як і рік тому, так само й сьогодні шурубуриста комсомольська братва завзято готувалася до завтрашньої демонстрації. Розташувавшись у приміщенні однієї з університетських аудиторій, комсомольці, хлопці й дівчата, ладнали кумачеві транспаранти, виписували на них голосні гасла, вимальовували портрети найвидатніших радянських вождів. Галасу тут було по самісінькі вінця: хтось з кимсь сперечався, хтось перегукувався, а ще хтось, упріваючи над гаслом “Догнати й випередити капіталістичні країни”, виспівував пісеньку про харківських медичок:

Ех, якби ж то харківські медички
Не цурались з нами змички
Та вивчали спільно діямат...²⁾

Скінчивши малювати портрет товариша Будьонного, Яша Собчук став трохи осторонь — дивився на твориво своїх рук. Чудовий вийшов портрет: Будьонний, мов живий, дивився на нього з полотнища. Надто ж поталанило Собчукові з войовничими вусами колишнього вахмістра: не ву-

1) “Чотири троянди” — назва американської віскі.

2) Діямат — діалектичний матеріалізм.

са, а цілі мітли, хоч бери та Сумську ними замітай. І раптом — торк! — хтось Собчука в плече. Оглянувся — біля нього стоїть Крутько, секретар комсомольського осередку.

— Закінчив, Собчук? — кивнув Крутько на портрет Будьонного.

— Так. Тепер думаю братися до портрета товариша Постишева.

— Ні, Собчук. Товариша Постишева намалює хтось інший, а ти ходи зі мною. Маю до тебе пильну справу.

Коли вони прийшли до приміщення комсомольського осередку, секретар замкнув за собою двері, — мовляв, щоб ніхто їм не заважав, — після почав пильно обдивлятися Собчука з усіх боків. Дивився на його плесковатий лоб, на бугруваті брови, на широкі й випнуті наперед щелепи; брав то за ту, то за ту руку — випростовував їх. Нарешті, дістав із кишені уривок шворки і давай виміряти хлопця від п'ят до голови.

— Що таке, Крутько? Чого це ти мене міряєш? — не змовчав здивований Собчук.

— Зараз скажу, — таємничо підморгнув до нього секретар. — А загалом — усе в тебе, Собчук, як треба... Сідай...

Спершись ліктями на стіл, секретар увіп'явся своїми загонистими очима в Яшине обличчя.

— Слухай, Собчук, — заговорив він тихим, але твердим голосом. — Те, про що ти отут почуєш від мене, має лишитися між нами. Нікому нічого! Розумієш? А мова у нас з тобою буде ось про що. Ти, Собчук, сам добре знаєш, в якому ворожому оточенні перебуває сьогодні Радянський Союз. Та, крім того, не бракує ворожих нам елементів і всередині нашої країни. Націоналісти, троцькисти, куркулі, шкідники, саботажники — всі вони вживають заходів, щоб зсередини захитати підвалини першої в світі соціалістичної держави. Ось, узяти б, Собчук, харківський зоологічний сад. Хіба антирадянські елементи не приклали до нього рук? Ого, ще й як приклали! Ти ж пригадуєш мавпу-шимпанзе, що була в зоосаду. Коли при ній згадувалось ім'я товариша Сталіна, вона вставала з місця і починала шанобливо апльодувати. Така розумна була істота! Тепер її вже нема живої! А де вона ділась? Українські націоналісти — оті мерзенні запроданці міжнародньому капіталові! — вкоротили їй життя. Про слона ти, Собчук, теж, певно, чув. Упав бідолаха на всі чотири ноги — не встає. А хто йому таке заподіяв? Троцькисти! Далі. Хто повибивав крокодилові зуби? Куркулі! Хто відтяв кінчик хвоста в гримучій гадюці? Шкідники! І знаєш, Собчук, навіщо вони таке роблять? Наближається ж першотравневе свято. До Харкова з'їжджаються делегації з різних капіталістичних країн. Завтра, після демонстрації, гості схочуть оглянути столицю України. Завітають чужинецькі робітники і до столичного зоосаду. І що ж вони там побачать? Одна клітка стоїть зовсім порожня, в другій лежить, бо не здужає встати, ревматичний слон. Тут ось плямає ротом, мов столітній дід, беззубий крокодил, а там он скрутилася в бублик безхвоста гадюка. Та чи це ж не ганьба була б для нас, будівників соціалізму в одній країні? Ясна річ — ганьба! Тим то ми не повинні до-

пустити до цього. І не допустимо! — Тут секретар торохнув кулаком об стіл. — Не допустимо, кажу! Ми допоможемо зоосадові вийти з його скрутного становища. Тим більше, що наша комсомольська організація шефствує над тваринами зоосаду.

— Ти правду кажеш, Крутько, — ми повинні допомогти зоосадові, — вкинув і своє слово Собчук. — Але як? Яким чином?

— Як? Яким чином? — войовничо випнув секретар наперед груди. — А хіба ти, Собчук, не знаєш, що нема в світі труднощів, яких не могли б перемогти більшовики? Знаєш. Ну, отож, переможемо й цього разу. Слухай, Собчук, — уже зовсім тихим голосом говорив секретар далі: — Я сказав — українські націоналісти вкоротили життя мавпі-шимпанзе. Другої такої мавпи в зоосаду нема. А вона повинна бути. Розумієш — повинна бути. І буде! Але для цього тобі, Собчук, як одному з найнадійніших комсомольців нашого осередку, доведеться завтра виконувати роллю шимпанзе.

— Мені? Роллю мавпи?! — аж скрикнув з несподіванки Собчук. — Та що бо ти, Крутько, — жартуєш, чи що?

— Ні, не жартую. Діло кажу.

— Хіба ж це можливо?

— Чи можливо? — секретар настобурчив свої чорні брови. — Для комсомольця нічого неможливого не може бути. Скажуть тобі, Собчук, лізти в пляшку — і лізь. Без балачок лізь! Розумієш?

— А леж я не актор, — ще пробував виправдовуватися Собчук.

— І не треба бути актором. Аби ти тільки мав відповідно до потреби ріст та був путнім комсомольцем. Ріст твій саме такий, як треба. Комсомолец з тебе так само путній. А як і що робити — з приводу цього одержиш інструкцію від секретаря парторганізації зоосаду. Отож, завтра, рівно о 8-ій годині, будь, Собчук, на своєму місці — в зоосаду. А щоб ти добре себе почував у ролі мавпи, раджу тобі зараз же зайти до університетської бібліотеки і проглянути Брема "Життя тварин". Там ти, очевидячки, знайдеш і про поведінку шимпанзе.

Коли Собчук був уже коло дверей, секретар ще затримав його на хвилинку:

— Офіційно тебе, Собчук, завтра нема в Харкові. Ти поїхав до підшефного села провадити першотравневе свято. Розумієш? Я сам поінформую про це наших комсомольців. Тепер можеш йти.

Собчук вийшов від секретаря в убивчому настрої. Поперше, хлопець ніяк не міг уявити себе в ролі мавпи, а подруге — як же йому тепер повестися з Санькою? Адже він умовився з нею, що завтра, щойно кінчинься демонстрація, вони зустрінуться в зоосаду. Від тієї завтрашньої зустрічі Яша багато дечого сподівався. Саме в святковий день, серед розквітлої природи, під супровід виспівування щебетливих пташок, — він — так досі мріяв Собчук — зважиться, нарешті, пригорнути до своїх грудей пухнастоволосу Саньку, а якщо дівчина виявить до того схильність, то й улупить її зо два поцілунки. І ось тепер, після

розмови з Крутьком, його леліяна зустріч летіла шкереберть. Замість пригортати й голубити Саньку, він, Собчук, змушений буде тулити до своїх грудей шкуру небіжчиці-шимпанзе. Бридко й огидно! Однак що подієш? Відмовитися? Захворіти? Алеж — комсомольська дисципліна зобов'язує. "Скажуть лізти в пляшку — лізь!" — пригадалися Крутькові слова. Тоді, як же все таки бути з Санькою? Ось що. Треба сьогодні ж повідомити її, що він завтра не зможе бути на демонстрації, отже і в зоосаду, бо його посилають до підшефного села.

Так Собчук і зробив: замість іти до бібліотеки та читати там Брема, він за якихось п'ятнадцять хвилин був уже на Товкачівці.¹⁾ Почувши від Яші, що їм завтра не випадає бути в зоосаду, Санька сказала:

— Ну, що ж, їдь на село. А я, вернувшись з демонстрації, візьмуся до діямату. Цілий день читатиму. Наступного тижня мушу скласти іспит.

— Так, Санько, й зробимо, — зрадів Собчук. — Читай завтра діямат. Наступного тижня складеш іспит. А вже в ту неділю ми цілий день пробудемо з тобою в зоосаду. Згода, Санько?

— Згода, — відказала Санька.

Другого дня, рівно о 8-й годині, як і наказував йому Крутько, Собчук прибув до зоосаду. Партсекретар зустрів його дуже приязно (він уже знав про Яшу — що його призначено виконувати роль шимпанзе). Повів Собчука до зимового приміщення звірів, — увійшли в одну з порожніх кліток. Тут Яша побачив наготовану для нього шкуру шимпанзе.

— Хутро, товаришу, в порядку, — сказав партсекретар. — Але тобі доведеться трохи роздягтись.

Собчук зняв із себе верхній одяг, роззувся. Партсекретар обережно впровадив його в мавп'ячу шкуру. Після добре заличкував розпірку, в яку вліз Собчук, а навколо очей та рота намастив якимсь клеєм — мавп'яча шкура в тих місцях ураз присохла до Собчукового обличчя.

— О, з тебе, товаришу, така мавпа, що й четвероногі громадяни африканських джунглів визнавали б тебе за свою землячку, — видивлявся на Яшу партсекретар. — Та, все ж, раджу тобі триматися подалі від авансцени. Щоб відвідувачі зоосади не могли тебе як слід розглядіти. Одяг твій лишиться тут. Якщо тобі треба буде вийти з клітки, можеш сміливо виходити. Ніхто тебе тут не побачить. А тепер гайда, товаришу, на кін.

І партсекретар відхилив перед Собчуком дверчата, що вели з зимового приміщення до надвірної клітки.

Опинившись у колишньому "апартаменті" небіжчиці-шимпанзе, Собчук тільки тепер відчув справжню кумедність свого становища. Де ж пак: ще хвилину тому він був людиною, студентом, комсомольцем, а тепер, як у казці, — мавпа! І — тільки мавпа. А якщо так, то й поводитися він повинен по-мавп'ячому.

Яша, звісно, рачкуючи, вирушив оглядати своє гратчасте приміщення, а водночас давай знайо-

митись і з своїми сусідами. В клітці, що праворуч від нього, сиділо двоє павіанів. Довгоморді, позгорблені, з настовбурченою догори сивою шерстю, вони скидалися на стареньких дідуся з бабусею, що вийшли з хати на призьбу посидіти. До появи нової сусідки павіани поставилися стримано, — тільки зиркнулися, ніби кажучи: "Знаємо, що це за шимпанзе". Собчуковим сусідом зліва був гнучкий, як гадюка, леопард. Побачивши "шимпанзе", цей хижак як стій припав черевом до підлоги — от-от плигне! — і так скажено вишкірив на Собчука свої жовтаві зуби, що Яшу почала трясти лихоманка. Далі, за леопардом, відкинувши довжелезного хвоста, вигрівався проти сонця худенний, з драбинчастими ребрами сибірський тигр. А ще далі, вже аж у третій клітці, Собчук побачив африканського лева. Велично ступаючи з кутка в кутка, цар звірів, проте, шкандибав на задні ноги, ніби його щойно хтось похастував дрюком. І, нарешті, в клітці, що навпроти, через прохід, видно було гімалайського ведмедя. Чорний, з білою краваткою на грудях, він своєю опецькуватою поставою (коли ведмідь став на задні лапи) нагадував Яші його однокурсника Ваню Коржа, з яким, до речі, вони були — через Саньку — в нелагоді.

За деякий час Собчук цілком опанував ролю мавпи. Кумедно, чорт забирай, але хто ж знає про те, що в оцій мавп'ячій шкурі не шимпанзе, а він, Собчук? Ніхто не знає. Ну й начхати йому на всіх і на все з найвищої точки держпромівського¹⁾ даху. Яші стало навіть весело. Удаючи з себе грайливу мавпу, він підскочив догори, вхопився руками за перчину, що над головою, — гойдається. Справжня шимпанзе! А під той час на Сумській, чути було, гриміли оркестри, розлягалися гучні вигуки, лунали пісні — Харків вийшов на першотравневу демонстрацію...

Та ось, трохи згодом, на проходах зоосади, видно, віддемонструвавши своє, стали з'являтися поодинокі відвідувачі. Собчук, пам'ятаючи пораду партсекретаря, позадкував у самий кутка — подалі від людського ока. Умостившись там вигідно, міркує над своїм становищем. На думку йому спала Санька. Бідолашна дівчина! Просто таки мучениця: замість сидіти з ним он на тій, прикладом, лавці та дихати запашиним повітрям зоосади, вона змушена й сьогодні, в день міжнароднього пролетарського свята, морочити собі голову нудним діяматом. Яші так шкода стало Саньки, що аж корчі почали перетинати йому горло, а з очей, одна по одній, скотилися на мавп'ячу шкуру дві жалісливі сльозинки. І раптом бачить Собчук — від ухідних воріт до зоосади прямує парочка молодих людей — хлопець з дівчиною. Ніби чиясь знайома хода. Придивився пильніше — і кров йому шугнула в голову: пізнав Саньку. І з ким? З Ванею Коржем! Та що ж це таке, справді? — ледве не вигукнув Собчук уголос. — Казала — цілий день читатиму діямат, а тепер... Та ще ж як ідуть. Побравшись за руки, мов закохані. Весело про щось розмовляють, жартують, (Продовж. на стор. 9-ій)

¹⁾ Товкачівка — студентське селище в північній частині Харкова.

¹⁾ Держпром — будинок державної промисловости. Найбільший будинок у Харкові.

Федір Одрач народився 1912 р. на Поліссі (Пінщина). Середню й вищу освіту здобув у Вільні.

З більшовицькою окупацією західної України вертається на рідне Полісся, але вже 14 грудня 1940 р. втікає на захід і до весни 1941 р. перебуває в Берліні. Пізніше вертається в Україну. У Ковлі редагує "Ковельські Вісті". У 1943 р., коли Гестапо почало масово винищувати українців, вступає в УПА.

Літературну діяльність розпочав у 1942 році. За час від 1942 року в періодичних виданнях видрукував понад 30 оповідань, новель та нарисів. До кращих його новель належать "За втраченою родиною", "Танок журавлів", "Кров" та "Анкіца".

У видавництві "Перемога" (Буенос Айрес) ще в цьому році виходить з друку Одрачева повість "В до-розі".

Чекають на видавця ще такі твори: романи "Серед боліт" та "Біженці" і повість "Щебетун". **Ред.**

Федір ОДРАЧ

СВІДОК

Отак вони йдуть зеленою дорогою в синіх просторах, а дід Корній дивиться за ними днями й ночами і не може надивитися. Попереду онуки: Прохор, Данило, Ориська, за ними син Євген з невісткою. Дорога вузька, немов розгортений сувій полотна під гору: мчить довгими зигзагами і гине десь далеко в синяві небесній. А вони йдуть, і йдуть і кінця нема цій мандрівці.

Спершу дід Корній кликав їх:

— Небожата мої, зупиніться! Хай я до вас приглянуся. Чи такі ви все ще худі, як перед смертю? І куди ж ви оце так поспішаєте? До Бога милостивого? Невже ж аж така довга дорога до Його царства?

Але, мандрівники не зупинялися. Вони були мовчазні і байдужі. Вони рівною ходою, без перепочинку, кудись поспішали зеленою дорогою. Тоді дід почав кожного кликати по імені:

— Євгене, синочку, Зоню, невісточко любя, Орисько, онучечко дорогенька, Прохорчику, Даниле, — зупиніться!

Але мандрівники й цього разу були мовчазні й байдужі. Вони йшли дорогою, між розрідженою синявою до великого закруту, за яким було безліч таких же закрутів у синіх просторах. І за кожним разом, коли дід бачив їх своєю уявою, вони все ще поспішали до першого закруту.

— Яка ж безконечна дорога перед вами, небожата мої милі!

Ось п'ятнадцять уже років минуло, як вони відійшли від діда Корнія. Після їхнього відходу, дід ще довго носив їх обличчя в своєму серці. Були вони худі, з запеченими устами, з червоними плямами на щоках, з уваленими очима, крізь які поглядала вже смерть. Спершу вони дрібненько і сухо кашляли, потім кашель тужавів, спирав у грудях віддих і ще потім вилив крові і — смерть. Один за одним, упродовж року — всі відійшли від діда Корнія, крім того найменшого, Ониська.

Аж згодом серце діда Корнія притупилось, збайдужіло, милі обличчя зникли. Дід Корній тоді лаяв своє серце.

— Навіщо воно мені? Лопнуло б ти і визволило б мою душу. Пора, пора, людкове, мені наздоганяти моїх небожаток.

Та серце дідове було міцне, йому ще не прийшла пора лопнути. Зате він знов побачив своїх небожаток, там, на зеленій дорозі. Не були вже це обличчя, були це їхні тіні. По ході дід їх упізнав. Ішли вони зеленою дорогою як безтурботна родинка. Євген тримав Зоню за руку, перед ним крокувала Ориська, перед Ориською, плече в плече, ішли хлопці — Прохор з Данилом. Дід довго, довго дивився за ними і плакав. Туга безмежна смоктала йому під серцем, жаль гіркий свердлов очі.

— Мовчать, мовчать... А хлопці були такі балакучі, а Ориська така ж була щебетушка. Тільки ідуть і мовчать.

Коли видава зникали, дід тоді хрестився і розважав себе в голос. Найрадше він говорив під самотньою осикою, що росла за колодязем.

— А онде це дерево я та свідком поставив у своїй загороді. Пішов я, людкове, за село, у корчі пішов, та й думаю, яке б, онде, та деревце викопати. Ольшина, думаю, занадто буденне в нас дерево, не варто його пересаджувати, на берізку ґрунт затяжкий у моєму городі, аж тут, дивлюся, та осика тоненька притулилася до ольхового кущика. Листячком, людкове, та лепече, лепече, ніби просить: "Чоловіче добрий, забери мене до своєї загороди". Я й забрав її до своєї загороди. А тепер, диви, яка вона красна: розрослася як молодича. Та все вгору пнеться, а я, людкове, та все в долину йду. Роки підкосили, що й казати, спина дугою згинається.

Від сусіднього двору, через перелаз, навістили дідове подвір'я двоє чоловіка: один у військовому кашкеті, другий у селянському одязі. Загледівши діда під осикою, спрямували до нього свою ходу.

— А онде, осиночку, ще й два роки не минуло, а вже он які порядки завели, — бурмотів до осики дід. — Лізе то як шіхля до здорового тіла. Спасення нема від них.

— Здравствуй, дед, — виривався в діда синіми очима той у кашкеті, що був уповноваженим

НОВІ ДНІ, ГРУДЕНЬ, 1954

пінського райпарткому. — Ну, коли ти податки заплатиш державі?

— Нема з чого, товаришу. І так уже не доідаємо. Га, чи ж не правду кажу, осиночко? Правда, свята правда, осиночко, ти свідок мені.

— Він, товаришу уповноважений, з розуму зшибнувся. З ним шкода й говорити, — заворушив губами той, у селянському одязі, що був головою сільради.

— Ну, ми вже бачили таких! Гей, дед, а чого твій онук не пішов сьогодні на вивозку лісу? — злегка штовхнув ногою діда уповноважений Жуліков.

— От і бачиш, осиночко, якто тривожать старого, — шепелив дід, поглядаючи на молоде листячко осики. — А то коли вони в двадцятому та з-під Варшави втікали, я їхнього салдата врятував від смерті. Он там у клуні, в сіно закопав. Поляки багнетами сіно кололи, шукали, не знайшли. А діда та під стіну поставили, та хотіли розстріляти. А я, осиночко, та був щасливий, що людину врятував, та тебе ось тут за свідка благочестивого поставив.

— Знаємо ми твої викрутаси, — загарчав уповноважений. — Де твій онук Онисько, дед?

— Хіба ж я за ним ходжу, товаришу? Молодий, гарний, нівроку, то й має свої дороги. Га, знов мандруєте, мої ви небожатоčka! — раптом скрикнув дід, устромлюючись очима в небо. — А Орисці, мабуть, та й ніженьки болять. Вона ж ще маленька. Євгене, а на руки її візьми! — Отче наш, іже єси на небесі... — похопився дід. — Дай же вам, небожатоčka, вічне пристановище, Господи!

— Дуррак! — крикнув Жуліков. — Ми ще з тобою поговоримо, дед!

— Він без ума, товаришу уповноважений, — нагадав удруге голова сільради Сопун. — Він усе говорить так до сина та онуків, що померли колись на сухоти.

Вони подалися до дідової хати, але там не застали Ониська.

— Сволоч! — гаркнув Жуліков, наближаючись з Сопуном до перелазу. — Куркульський синок, сукін син!

— Та він ніби куркуль і не куркуль, товаришу уповноважений. Біду терпів як і всі ми, від панської Польщі, — обережно натякнув Сопун. Жуліков проколов його своїми синіми очима.

— Хоч ти й голова сільради, Пантелей, а дуррак. Понял?

— о —

Під вечір, того ж дня, на дорозі, що вела з Пінська, загуло перед селом легкове авто. Воно чомусь під'їхало до дідової загороди і зупинилося коло воріт. З авто висадилося двоє начальників у шкіряних тужурках. Їм назустріч уже бігли Жуліков з головою сільради. Вони віддано посміхалися і кивали немов на команду головами.

— Тут живе Корней Павлович Ковб? — поспитав Сопун плечистий начальник у шкіряній тужурці.

— Тут, тут, товариш секретар, — уклінно поясник Жуліков. — Он, під деревом сидить.

Начальники вже не вдавалися більше в розмову і подалися мовчки під осику, до діда Корнія. За ними несміливо крокували Жуліков і Сопун.

— Здравія бажаєм, дедушка, — ввічливо озвався плечистий начальник у шкіряній тужурці.

— А онде, на твоїй гідляці, що то косяком над землею випнулась, та бало хлопці любили гойдатися. А Ориська та голівоньку, бало, задере, та регочеться, регочеться...

— Він несповна розуму, товариші начальники, — перший наважився Сопун.

— Це ми побачимо, — сказав широкоплечий начальник. — Ти хто будеш?

— Голова сільради, Сопуном мене звуть, товаришу секретар.

— Гаразд. Скличте мітинг, ось тут, на вигоні, перед ворітьми Корнея Павловича Ковба. Даю вам пів години часу.

Сопун з місця, підбігом, кинувся в село.

— Ну, а ти чого залишився, товариш Жуліков?

— Я, я... дозвольте, хочу дещо вяснити, товаришу секретар. Дуже важлива справа.

— Потім, тепер нема часу. За пів години мітинг, понял?

Жуліков виструнчився і, козиркнувши, зник за сусідньою хатою.

Під хатами, в селі, джмільями гули десятники, кістками пальців стукали в вікна. — “На мітинг, на вигін... начальники з Пінська приїхали!” На дзвіниці, після довгої мовчанки, вперше забамкав дзвін. Люди нашорошено виходили з дворів і потоками, з усіх кінців села, пливли на вигін. А там, під голим небом, були вже уставлені рядом два столи, застелені білими обрусами; до столів приставлено ослони та крісла. У центрі, за столами, сиділи начальники в шкіряних тужурках, між ними, на велике диво, куняв дід Корній. Люди згущеною масою товпилися перед столами, ті, що були позаду, ставали на пальцях, щоб побачити невидане і незрозуміле товаритвсо за столом. “І чого діда Корнія занесло між тих вовків у кашкетах!” — не виходив з дива навіть сам голова сільради. “Курйоз, та й годі!” — спантеличено думав уповноважений Жуліков. Таж він ще вчора, на зборах, обзивав діда “заскорузлим куркулем-шкідником”, а тепер, бач, яка йому честь.

— Товариші! — підвівся за столом плечистий начальник у шкіряній тужурці. — Гордіться, товариші! Село ваше запишеться до історії Радянського Союзу золотими буквами. Ось цей старичок став першим орденоносцем у західній Україні та Білорусі. Його ім'я буде вам і вашим дітям символом безмежної відданості соціалістичній батьківщині. Гордіться ним, Корнієм Павловичем Ковбом, товариші!

— В момент, коли знеможена, героїчна наша червона армія, під натиском західних імперіялістів була змушена в голоді й холоді відступати з-під Варшави на схід, цей ось старичок не потрапив у зневіру. Він у критичний момент, жертвуючи собою, врятував життя бійцєві червоної армії. Дорогий дедушка, — звернувся він до діда Корнія, — чи ти знаєш кому ти прислужився, даючи захист перед польськими імперіялістами? Товариші! — повернув він голову до зібраних, — дід Корній Павлович Ковб урятував життя радянському генералові, товаришеві Піпигіну!

Він вийняв з портфеля згорток паперу і голосно прочитав.

“Лічная благодарність моему благодетелю, Корнею Павловичу Ковбу.” Підпис: Т. С. Піпін — генерал Далекосхідного Округа червоної армії.

— Ур-р-ра, товариші! — крикнув Жуліков, уторопавши в чому справа. — Ур-р-рра! — підхлпив народ на вигоні.

Тимчасом, широкоплечий начальник знов поліз до портфеля. Той, що сидів з другого боку, допоміг дідові встати на ноги. Широкоплечий тримав у руці орден на шовковій, чепурній стрічці. Він урочисто зашпечив її на дідовій поморщеній від старости шії і взявши в свої долоні його руку, дружньо потряс нею. Потім повернувся до зібраних.

— Товариші! Наш дорогий Йосиф Вісаріонович Сталін, батько і вчитель світового пролетаріату, дав наказ — негайно привезти дедушку Корнія Павловича Ковбу в Москву. Дорогий дедушка, найбільший вождь усіх трудящих світу хоче особисто тебе бачити в Кремлі!

— Ур-р-ра! — заверещав поблизу столів Жуліков. — Ур-р-ра! — вторив йому народ.

Під ворітьми загумотав мотор авта. Десь позаду натовпу озвався бубон, запишала скрипка. Начальники в шкіряних тужурках узяли діда під лікті і повели до авта. Вони посадили його між собою, на м'якому сидінні. Авто гаркнуло і помчало по дорозі в напрямі Пінська. Його супроводила сільська музика, натовп махав йому в слід руками.

— о —

У розкішному фотелі сидів по-міському вже зодягнений дід Корній. На його грудях поблизкував орден Леніна. Напроти, за бюрком, дивилися на діда пронизливі очі начальника НКВД Шелухіна.

— Завтра вранці, дедушка, полетиш літаком у Москву. У Кремлі ти побачиш самого товариша Сталіна. Щоб тебе привітати, дедушка, з Сибіру прилетить у Москву той, якого ти захистив перед поляками.

Пронизливі очі встромились ще дужче у діда Корнія. Дід мовчав.

— Що ж ти будеш говорити з товаришем Сталіном, дедушка?

— Та що ж його говорити, начальнику?.. А от очі у тебе, небоже, та якісь колючі...

У начальника Шелухіна дригнула нижня губа.

— Ну, все ж таки цікаво знати, що ти будеш говорити з товаришем Сталіном?

— Та воно багато чого є говорити, начальнику. — Голос у діда Корнія врівноважився. — А от, товариш Сталін мабуть і не знає, яке лихо чинить отой Жуліков. Та силоміць до колгоспу людей записує, та мого онука Ониська до лісу гонить. А з батюшкою, з богоугодним старцем, що зробив отой Жуліков?.. Та приходського дома під сільраду забрали, та батюшку нагнали. А податками чого людей мучать?

У начальника Шелухіна знов дригнула нижня губа. Проте, він посміхнувся і простягнув дідові цигарку.

— Дуже розумно ти говориш, дедушка. Ти все це й кажи товаришеві Сталіну. Він ласкавий і покарає винуватих. Ну, може ще щось більше лежить у тебе на серці, дедушка?

Але дід знечев'я підніс чоло і скрикнув.

— Онде уже ви й на закруті, небожаточка!

Євгене, синочку, чи не бачиш, що Оріська втомилася? Візьми її на руки, візьми!

Раптом бічні двері відчинилися. До кабінету ввалився дебелий чоловік у військовому однострої. При пасі в нього, з кобури стирчала ручка нагана. Він підійшов до діда і грубо сказав.

— Пашлі, дед!

Задивлений у зелену дорогу, дід слухняно пішов перед дебелою людиною з наганом при пасі. Із його старечих очей пробивалася якась дитяча посмішка.

— А ти, дедушка, все й скажи товаришу Сталіну, — кинув услід за дідом начальник Шелухін.

Бічні двері важко зачинилися. Нижня губа в начальника Шелухіна самовдоволено звузилася.

— о —

Над Пінськом грізно гули німецькі літаки; час до часу оглушливо вибухали бомби. Головною дорогою, що бігла на схід, безладно втікали більшовики. Над ними пікерували літаки і сікли кулями з тяжких скорострілів. Під лісом, на горбку, стояв якийсь юнак і зорив край села, де була ще недавно садиба діда Корнія. Він стояв нерухомо і довго приглядався до самотньої осики, на якій ніби щось теліпалося. Потім він підніс вгору праву руку, повернувся і твердою ногою пішов до лісу.

Люди в селі повибігали з хат. Вони бігали очима по небі, де швидко кружляли німецькі літаки. Аж якась молодиця, щоб краще бачити головну дорогу, по якій утікало більшовицьке військо, подісталася городами аж на подвір'я діда Корнія. Вона на мить зупинилася зором на місці, де стояла хата і яку пару місяців тому перевезено в колгосп, — гірко зідхнула і перевела свій зір на осики. Лице її відразу ж поблідло, вона скрикнула і кинулася назад у городи. Вона задихаючись кричала.

— Шибеник, шибеник, людоньки милі!

По деякому часі, коло осики, за колодязом, появилися селяни. Вони крутили головами і приглядалися до людини, що вісила на гіллі осики. Вішальник мав висопленого язика, на устах запеклася кров.

По галіфе та по військовій гімнастюрці, люди впізнали уповноваженого Жулікова.

— Бач, гілляка витримала, — хтось зареготав.

Над Пінськом безперерійно гули літаки, листя осики ніжно шелестіло, легкий вітерець гойдав вдовжене тіло вішальника.

УЖЕ ВИЙШЛИ І ПРОДАЮТЬСЯ:

П. ВОЛИНЯК

К И Ї В

читанка для 3-ї класи, стор. 112, на гарному папері, багато ілюстрацій, двокольорова обкладинка М. Левицького. — Ціна \$1.25.

РУКАВИЧКА, народня казка, 20 стор. великого формату, великі й гарні ілюстрації. Ця книжечка — прекрасний подарунок на Миколая та Різдво. — Ціна \$0.40.

Готуємо до друку чергове наше шкільне видання: Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.

Замовляти все в “Нових Днях”. Книгарням, школам та кольпортерам — знижка.

Люди у звірячих шкурах

(Продовж. з стор. 5-ої)

сміються... Трохи постоявши коло лева, перейшли до тигра, після подивилися на леопарда, підступають до сусідньої клітки, в якій сидить "шимпанзе". Собчук притиснувся спиною до задньої ґрати і, щоб щось почути, напружує свій слух. Чого їм так весело? Про що вони розмовляють?..

— Глянь, Санько, на цю африканську красуню, — каже Корж, показуючи на "шимпанзе". — Знаєш, кого вона мені нагадує?

— Та кого ж? Мавпу, звісно, — обзивається до нього Санька.

— Не мавпу, Санько.

— А кого ж?

— Вона нагадує мені Яшу Собчука.

— Та що ти! — сміється Санька.

— Справді! Подивися но: такий самий, як у Собчука, лоб, такі брови, щелепи... Викапаний Собчук!

Серце Яші затовклося в грудях, мов той підсвинок у мішку. Відчув — йому тісно робиться в мавп'ячій шкурі. Ну, щастя твоє, Корже, що я зараз виконую роллю мавпи, — мені не вільно виявити цю таємницю. Бо, якби це за інших обставин, я зробив би в тебе на морді суцільну колективізацію. Знав би ти тоді, дурноляпе, як порівнювати Яшу Собчука з мавпою. Та й Санька — теж гарна цяця. Казала — сидітиму в гуртожитку та читатиму діямат, а тепер, бач, як лицяється до Коржа. О, о, пішли до лавки... посідали... він обняв її за плечі... пригортає... голубить... цілує...

Ображений, осоромлений, просто, сказати б, у багно втовкмачений, Яша не зміг далі бути свідком амурних взаємодій цієї, ненависної йому тепер, парочки. Він одвернувся від них і зо-зла так торохнувся лобом об ґрату, що аж в очах йому потемніло. Коли згодом, уже трхи опам'ятавшись, знову зважився глянути в напрямку лавки, де сиділи Санька з Коржем, їх там уже й сліду не було. На Собчука все, що він оце зараз чув та бачив, зробило гнітюче враження. Яша так засмутився, так занурився в свої невеселі думки, що не помітив, як над Харковом зійшлися до купи чорні хмари, вдарив грім, засіявся густий дощ. Що ж йому тепер робити? Якби оце він не в клітці, купив би за решту грошей самогону і так набрався б, щоб і світа Божого не бачити. Ах, Санька, Санька...

Міркуючи й далі про Саньку, Собчук став поволі впадати в дрімоту. Заплющив очі. Навіть почала була верзтись якась мара. Коли це чує — щось шарудить десь поблизу. Чимсь стукнуло. Сопе. Собчук розплющив очі. І бачить — відхиливши лапою дверчата, до клітки дереться голова-тий лев. Та де — дереться, — він уже в клітці. Собчук миттю схопився з місця. Що йому робити? Гукнути на гвалт — виявить таємницю. Мовчати — звірюка розчавить його в своїй страшній пащі. По ґраті — догори! — блиснула Собчукові думка. Але Яша спізнився: цар звірів ув один мах охопив лапою "шимпанзе" за шию і тисне її до себе. Собчукові вже було здалося, що йому почи-

нають лущати ребра, але то була помилка. Бо, замість лущання ребер, він почув у себе біля вуха людський голос:

— Не бійся, Яшо, — я такий самий лев, як ти мавпа.

— Хто це? Ти, Савко? — пізнав Собчук з басистого голосу комсомольця Савку Балабуху.

— Та вже ж не який чорт! — обзивався "лев". — Бо хто ж, крім Балабухи, здатний виконувати роллю царя звірів?

Собчукові, що ледве не дав дуба з переляку, тепер попустило, проте він знову занепокоївся: хтось може побачити їх, почути їхню розмову.

— Але чого ж ти, Савко, вийшов із своєї клітки? — зашепотів він до "царя звірів". — Хтось може побачити.

— Ніхто, Яшо, не побачить. Дощ. В зоосаду ані людини. Обслуга сьогодні своя — партійці. Хочеш, Яшо, первачку? Ох, і первачок!

Собчук тільки тепер помітив у "царя звірів" під пахвою пів пляшки якоїсь рідини. Здогадався — самогон!

— А де ж ти, Савко, взяв?

— Довго розповідати. Пий швидше.

Для Собчука під цей час самогон мав бути найцілющим ліком, якого тільки й бажала його сповнена болями душа. Адже Яші хто-зна-як хотілося напиться п'яним і забути геть про все на світі. Собчук схопив обірук пляшку і — прощай, розуме!

— Випивай до дна, — умовляв його Балабуха.

— Не подужаю. Багато.

— Ну, якщо так, — я доп'ю.

І "цар звірів" кількома ковтками видудлив решту самогону, а порожню пляшку, відхиливши дверчата, викинув до внутрішнього приміщення.

— А звідки ж ти, Савко, знав про мене — що я в цій клітці? — допитувався Собчук.

— Бо я бачив у розколинну, як партсекретар вів тебе до цієї клітки. Ну, думаю, шимпанзе здохла, тепер Собчукові доведеться виконувати її роллю. А з тебе, Яшо, чудова мавпа. Мені клопіт із задніми ногами. Не хочуть ходити.

— Мавпа, з мене може й добра, — сказав на це Собчук. — Але мені, Савко, така неприємність, така печаль...

І Яша розповів нашивидку товаришеві про Саньку, що, зрадивши його, минулася та цілувалася — он на тій лавці! — з Ванею Коржем.

— Е, що твоя, Яшо печаль, — похитав кудлатою головою Балабуха. — Дурниця! Не варт і говорити про це. Ось мені, братухо, печаль... Однак, давай, Яшо, вмостимося в кутку. Чого нам стояти? Ти сядь, а я ляжу біля тебе. Дощ. До зоосаду ніякий чорт уже не прийде... Отак... добре...

Коли вони обидва вмостилися в кутку, як їм було найвигідніше, Балабуха став розповідати Собчукові про невеселі речі. Балабушин батько, селянин, насилу спромігся дістатися вчора до Харкова. Міліціонери, що вартували на шляху, не пускали селян до міста. А він таки в одну душу: "Пустіть, товариші! Я йду до мого сина, пролетарського студента, щоб укупі відсвяткувати перше травня". Ну, нарешті, пустили. З батьком придибала до Харкова і Савчина восьмирічна сестрич-

ка. Поривалися вони до Харкова, звісно, не того, щоб відбутися тут першотравневе свято, а щоб піти по дворах та напросити бодай цвілих шматочків хліба. Бо мати на весні вмерла голодною смертю, а батько з дівчиною обоє ходять пухлі. І ось вирушили вони вчора по дворах просити хліба. А їх звідусіль трохи чи не в потилицю турять. “Забирайтеся, кажуть, куркулі!” Вернулися обоє голодні, знесилені, в сльозах.

— Ось яка моя, Яшо, печаль, — тяжко зі드хаючи, розповідав далі Балабуха. — Мій батько, що до революції і не вилазив із наймів, сьогодні — куркуль. Мою бідолашну сестричку, що ледве тримається на ногах, пещена дівтора харківських спекулянтів та всяких нероб виганяє, мов те безпритульне собача, з двору. Скажи ти мені, Яшо, що це діється на нашій, як казав Тарас Григорович Шевченко, не своїй землі? Я спитаю якось про це мого дядька — материн брат. Член партії з 1917 року. Брав Перекоп. Має за те відзнаки. Скажіть, питаю я його, дядьку Федоре, чого воно так: у Москві крамниці аж лушуть від українського хліба, а Україна вигибає голодною смертю? А дядько мені каже: “Це-Ка, Савко, розгнівався на неслух’яну Україну. Ставай, мовляв, Україно, передо мною навколішки, а ні — я тебе примушу до цього голодною смертю.” І в дядька, в цього героя з-під Перекопу, заблищали на очах сльози. Розумієш, Яшо? Наших батьків, матерів, братів та сестер — усіх їх московський Це-ка свідомо вигублює голодною смертю, а нас з тобою, мов тих блазнів, наряджають у звірині шкури, щоб ми, втративши свою людську гідність, підпирали авторитет того ж таки московського Це-Ка. Ах, яке це, Яшо, лицемірство, яка несусвітня брехня, яка жорстока підлість! Коли глибше зануришся в цю справу, то просто таки не жив би на світі...

Дош не вщухав, а, навпаки, дедалі густіший сіявся. Отож, бувши певні, що до зоосаду ніхто з відвідувачів уже не завітає, Балабуха з Собчуком далі провадили свою розмову. Їхні сусіди в цьому їм не заважали. Тільки гімалайський ведмідь, що правда, поведився непокійливо: то метався з кутка в кут, то тикався мордою в замкнені знадвору дверчата, то зводився лапами на передню грату і, ніби насолоджуючись свіжим повітрям, наставляв у бік двох друзів свої гострі вуха. Та, захоплені розмовою, Балабуха з Собчуком не звертали на нього уваги. Їх уже добре розібрав хміль, запліталися язика, сонливо сплющувалися очі. “Цар звірів” щораз ближче тулився до “шимпанзе”, ба навіть обняв її по-парубоцькому лапою за шию, і жалісливо шепотів їй на вухо:

— Ех, Яшо, Яшо...

Ще кільканадцять хвилин — і друзі, сп’янілі, звичайно, не чулись, як обидва опинилися в міцних обіймах Морфея. Навіть почалися обом верзтися сни: Собчук ганявся за Ванею Коржем і поціляв ударити його по голові підручником діамату, а Балабуха — з ним інше! — приймав парад своїх підлеглих в африканських джунглях. Ось, він, цар звірів, стоїть із своїми соратниками, теж левими, на трибуні, а повз них проходять численні лави демонстрантів — слони, тигри, бегемоти, зебри, жирафи, носороги, крокодили,

мавпи, навіть повзуть стрункими лавами всілякі гади. Над головами демонстрантів коливається безліч його, царя звірів, портретів, а під кожним портретом написано: “Хай живе наш великий та мудрий цар звірів!”

Таке марилося уві сні “цареві звірів”, а в зоосаду тоді саме діялося зовсім інше. Дарма що дош і далі не вщухав, на території зоосаду де й узялася делегація французьких робітників. Супроводили французів дві особи: партсекретар та професор Крамаренко, що відав науковою частиною зоосаду. За перекладача був один із французів, який умів російської мови. Делегати переходили від клітки до клітки, зупинялися, видивлялися на звірів. Професор Крамаренко давав потрібні їм пояснення. Помітивши, що клітка, в якій мав би бути “африканський лев”, стоїть порожня, партсекретар невдоволено крутнув головою. Подумав — “лев” міг саме в цей час вийти до внутрішнього приміщення. Прямували далі. І раптом кілька французів, що йшли попереду всіх, загукали до своїх товаришів: подивіться, мовляв, яка чудасія! Вони показували на сусідню з леопардом клітку. Партсекретар глянув — і йому на мить відібрало руки й ноги. Та де ж пак: у клітці, побігавши за шию, мов закохані, спокійнісінько спали собі “цар звірів” з “шимпанзе”. Трохи опам’ятавшись, партсекретар схопив професора за руку і зашепотів до нього: “Товаришу професоре, ...гляньте! Лев в одній клітці з шимпанзе... Або рятуйте становище, або нам обом буде біда...”

Професор Крамаренко, бита голова, враз змитикував, що й до чого. Він наблизився до французів і потихеньку та якнайувічливіше заговорив до них:

— Шановні товариші делегати! Я дуже прошу вас оступитися трохи назад від клітки. Ще, прошу вас, трохи. Ще, ще... Отак! Дуже вам дякую. І ще одне моє до вас прохання: додержуйте абсолютної тиші. Щоб не розбудити цю унікальну парочку. Товариші делегати, — говорив він далі майже пошепки. — Зараз ви маєте нагоду на власні очі спостерігати конкретні наслідки матеріалістичної науки. Справді бо! Чи бачили ви деінде таке — щоб лев із шимпанзе, ці антиподи лісових джунглів, могли бути в одному і тому самому приміщенні? І не тільки бтуй, а й виявляти одне до одного, сказати б, ромео-джульєтівську любов. У жадній капіталістичній країні — ручуся вам за це своєю головою — ви такого явища не побачите. Таке може бути тільки в країні будованого соціалізму. І не думайте, товариші делегати, що це — якесь феноменальне явище, стрибок природи, випадковість. О, ні! Це — наслідок застосування матеріалістично-діалектичної методи в ділянці природничих наук. І нехай заціпить усім отим наслідувачам Фіхте, Шеллінга й Гегеля, що розпинаються за ідеалістичну діалектику. Бо тільки матеріалістична діалектика — діалектика Маркса, Енгельса й Леніна є тією русійною силою, застосовуючи яку, людство буде в змозі переробляти як мертву, так і живу природу...

Отак красно та премудро забивав професор Крамаренко делегатам баки. Французи тримали в руках записники — нотували; декотрі клацали своїми фотоапаратами, зафіксувавши на плівку

“чудо” матеріялістичної науки. А з партсекретарем, під той час діялося щось неймовірне: він то червонів, то білів, то чорнів, то зеленів на виду. З боку могло здаватися, що цей сталінський служака щойно проковтнув живого їжака, з яким тепер не може впоратися його партійний шлунок. Нарешті, професор Крамаренко, поволі оступаючись назад, наштотхнувся спиною на клітку з гімалайським ведмедем — сказав і про нього пару слів. Від ведмедя вирушили до страусів, далі — до верблюдів та до інших тварин.

А що сталося через двадцять хвилин по тому, про це вже й Собчук добре пам'ятав. Крізь сон він відчув, як хтось ухопив його за в'язи і поволик геть із клітки. Пролупавшись, Яша побачив обіч себе “царя звірів”. Він уже був без “царської мантиї”, в самих підштанчиках, що ледве трималися в нього на поясі. Крім Балабухи, Яша помітив тут партсекретаря та ще двох незнайомих товаришів.

— Мерзотники! Контрреволюціонери!.. — лютував партсекретар! — Партія, радянський уряд, комсомол... доручили вам виконувати важливе завдання, а ви... Швидше вдягайтесь!

Собчук з Балабухою, напівсонні й п'яні, ніяк не могли потрапити ногами в холоші своїх штанів, отож партсекретар змушений був допомагати їм. А коли друзі подягалися, він скомандував:

— Забирайтеся надвір!

Вийшовши з приміщення звірів, хлопці наткнулися на чорне авто, що стояло коло самого порога. Один із незнайомих товаришів подав знак — сідайте, мовляв, до машини. Балабуха з Собчуком слух'яно виконали його наказ. Клацнули, зачинаючись, дверчата, загуркотів мотор — і авто, вигинаючись та вихиляючись, покотило з території зоосаду в напрямку Сумської вулиці. “Екс-цар звірів” з “екс-шимпанзе” — вони ще досі не протверезилися — не могли второпати, куди це їх везуть у закритому авті. І тільки тоді, коли машина знову спинилась і їм запропоновано ви-

сідати, хлопці побачили — їх привезено на Раднаркомівську вулицю, до внутрішньої тюрми ГПУ.

— Каюк! — шепнув Балабуха до Собчука.

Кілька днів перегода, Яша Собчук сидів у кабінеті одного із слідчих ГПУ і слухав, як слідчий читав йому, ним самим, слідчим, написане, Собчукове зізнання в його провині:

“...я, куркульський син, по-шахрайському проліз до університету, а пізніше й до комсомолу...”

“...як член комсомольської організації, що шефствує над харківським зоосадам, я мав вільний доступ до всіх тамошніх звірів та тварин...”

“...як український націоналіст і взагалі ворог радянської влади, я ввесь час провадив шкідницьку роботу в зоосаду...”

“...я отруїв стрихніном шимпанзе...”

“...впорснув у всі чотири ноги слонові отруйливий розчин...”

“...ковальським молотом повибивав крокодилові зуби...”

“...кухарським ножом відтяв кінчик хвоста в гримучої гадюки...”

І ще багато дечого було понаписувано в тому “Собчуковому зізнанні”, аж до того включно, що він, Собчук, навчав папугу „Попку“ казати: „Хай живе стервятник (замість соратник) товариша Сталіна — Давло (замість Павло) Петрович Постишев!”

Наприкінці слідчий запропонував Собчукові підписатися під його зізнанням. Яша, знаючи наперед, що коли він відмовиться підписатися, його присилують до того, — підписався. А ще через кілька тижнів, Собчукову й Балабушину справу розглядала спеціальна колегія ГПУ. За свідка виступав комсомолец Сорока, який — хлопці тільки тепер про це дізналися — в день першого травня виконував роль гімалайського ведмедя. Колегія ГПУ засудила Собчука на п'ять років ув'язнення в концтаборах СССР, а його друга, Савку Балабуху, енкаведисти поставили “до стінки” — розстріляли.

Юрій ШЕРЕХ

З КРИТИЧНОГО ЩОДЕННИКА

9. МДЖ МИНУЛИМ І НІЧИМ

(Józef Łobodowski. Złota hramota. Biblioteka “Kultura”, tom VIII. Paryż 1954. — Юзеф Лободовський. Золота грамота. Дереворити Ю. Кульчицького. Париж 1954. Стор. 189).

Юзеф Лободовський, справжній поет і справжній друг українського слова і українського діла, поділив книжку, де зібрано його поезії, прямо чи посередньо зв'язані з Україною, на шість частин-циклів. Цикли не мають назв, але тематична й настроєва єдність кожного з них такі виразні, що не важко відтворити принцип розподілу. Перший і шостий становлять урочисту, золоту раму, патетичний гімн Україні, її історії й майбутньому, присягу польського поета на доживотну вірність двом народам, що з ними його зв'язала доля. Другий цикл — про український пейзаж з його деревами, річками, людьми, русалками й потерчатами, про пейзаж як долю, призначення й свідомий вибір. Ще

крок — і ми перенесені в минуле країни, вчування в видиме розкриває минуле, вже невидиме, але присутнє і присутнє. Це третій цикл, він історичний і історіософський. Четвертий цикл — відгалуження третього, тут виділено й випнуто українсько-польські взаємини, тут ще є історія, але вона переходить у промову, у заклик, у патос того самотнього, що, сам між ворожими таборами, кличе їх миритися й брататися. І нарешті, — ще вужчий темою, далеко інтимніший і автобіографічний — п'ятий цикл — про погаслі польські осередки в Україні, про Крем'янець і Словацького, про неповоротну ідилію, завершену — принаймні в уяві Лободовського — урочистою труною великого поляка — Пілсудського.

Від краєвиду через історію до сучасності і до програми дій, до реалізації польсько-українського союзу як ключа до майбутнього — побудова прозора й логічна. І програмові висновки поета я поділяю, як і він, сподіваючися багато від союзу незалежних, рівних і

дружніх Польщі і України. Але чи поезія мусить бути логічна? І чи програма поетичного впливу полягає в проголошенні програми дій, а не в поетичності? Осе-редок, оригінальність, поетичність і індивідуальність книги Лободовського для мене лежать у її п'ятому циклі, і тільки в ньому я бачу на повну міру Поета. На місці автора я зламав би й викинув золоті рамки початкового й кінцевого циклу, я дав би п'ятий цикл першим і головним, по ньому — четвертий, а решту надрукував би хіба дрібнішим шрифтом як публіцистичні додатки до справжньої поезії, як документ доби і особистого розвитку. Золота грамота чигиринських змовників не дала історичних сходів, як їх не створили покищо переговори політиків. Я більше вірю в золоту грамоту поезії. Лободовський волів сховати її за політичними заявами й проголошеннями. Чи варт було?

Іноді Лободовський говорить до українців. Частіше — до поляків. Я волю його, коли він не звертається ні до кого, коли він говорить просто тому, що мусить говорити, бо він — поет. Такі є найкращі поезії п'ятого циклу. Через те, що в них нема адресата, — у них нема бажання висловитися до кінця, бути остаточно зрозумілим, нема многослів'я, орнаменту, а є нато-мість гірка недоговореність справжньої поезії. Тому їх адресат кожний. Ключем до збірки Лободовського я бачу рядки про передсмертні хвилини Словацького, на чужині, далеко від України і може далеко від землі:

Чимсвіт рожевою млою співають ялівці,
земні архангели проходять полями,
з самотньої кімнати так близько до неба,
до Ікви куди далі —
уста гірким мовчанням приймають свою самотність,
це все.

Я чую в цих рядках самоту, біль, самозречення, но-стальгію, тугу емігранта, і — чи мушу сказати — я бачу в них більше любови до України, ніж у врочистих і веломовних деклараціях про це почуття.

Але в п'ятому циклі є і багато більше. Є тут правда снів, у тисячу разів правдивіших від людських появ. Я знаю, видиво польської шляхтянки і української пас-тушки, що, заплакані, рука об руку йдуть у ліс, — це не історія, як не історія і образ усміхненої шляхетської Мадонни, що з благословенством простувала нібито колись межами українських полів — продовжен-ня і полеміка з Тичининою Скорбною Матір'ю. Це тіль-ки образ уявної польської пасторалі на тлі закосиче-ного українського пейзажу, це далекий відгомін тра-дицій польської бароккової "селянки", ідилії Зімор-овичів і Шимоновича. Та хто сказав, що мрії — не частина історії людини і історії націй і що в них нема правди, святої правди снів? За стрункістю видив, за скупістю слів я чую завмирання тієї ніколи не здійсне-ної мрії про гармонію і ідилію таких далеких і таких взаємозв'язаних двох світів, я чую гострий і солодкий біль відчуття того, що мрія ця може ніколи не буде здійснена.

Тут і саме тут я бачу в Лободовському не тільки уважного читача Тичини, Бажана, Рильського й Мала-нюка, — а власне Лободовського і тільки його, і я ба-чу, який він справжній романтик. Можна було б узяти до його творчості мотто з одного з найбільших ро-мантичних поетів світу, — чеха Махи —

Таж тільки сон є це життя,
Що ним живу; а майбуття —
на інший сон заміна?

І коли коріння романтизму Махи було в солодкій роз-

пуці від неповоротности дитинства, то і в Лободов-ського так багато є від цього благосного суму, і може навіть його любов до України — це тільки синонім туги за дитинством, і вона така ж безнадійна і така ж п'янка і така ж млосна, як кожна нездійсненна й непо-воротна мрія.

Але я можу прийняти й другого Лободовського, — риторичного, трибунного, що говорить мідяним голо-сом, трохи захриплим, крізь рупори й гучномовці до сучасників, передусім до своїх земляків. Тут ми пере-ходимо до четвертого циклу книги, — ми йдемо весь час назад, і, правду кажучи, ми йдемо в напрямі від поезії, а не до неї. Але тут ми ще близько, дуже близько до поезії, хоч і не такої оригінальної, як у п'ятому циклі. Реторика пізнього Гюго чи "Ямби" Бар-б'є — це теж поезія, чи, коли хочете, це все таки ще поезія — вибір формули залежить від смаку і уподо-бань. Фраза Лободовського в його четвертому циклі — вільна й невимушена, enjambements вмотивовані, образи йдуть в одному ключі й послідовності, шикую-чися в антитези й увінчуючися гаслами-пуантами. За приклад можна взяти хоч би лаконічний опис україн-сько-польських взаємин у наші дні:

Ми здатні тільки писати взаємні рахунки,
долоня хапається за ніж, навіть як дрімаємо,
а як продеремо на світло денне очі, —
ми знову скуті: і той і той — раби.

Політично-історична концепція поезій цього циклу — я розумію, як недобре словам цього мого сполучен-ня бути вкупі, але я не можу цього змінити — політич-но-історична концепція поезії Лободовського тут по-части спирається на міт Ренесансової й Бароккової Ре-чі Посполитої ("Спільні на шляху чумацьким Були нам білий хліб і сіль, І спільна від Сходу до Заходу Рідна Річ Посполита"), але його позиція тим вигідніша від позиції Богдана Залеського чи Тимка Падури, що він може висунути наперед досвід новішої історії, — 1920 рік, союз Пілсудського й Петлюри, пізніше зраджений — у його концепції — наступниками Пілсудського. Тут зроджується провідний міт циклу — міт двох героїчних тіней, запорізького отамана й литовського команду-вача, польського вождя і українського гетьмана, протиставлених у їхній сверідній шляхетності й шляхет-ськості п'яному, хамському й блюзнірському шалові ро-сійської революції. Вступ польсько-українського вій-ська до Золотого Києва перестає бути фактом полі-тичної чи мілітарної історії, він стає кульмінацією ре-лігійного перетворення. З Пілсудським і Петлюрою до Києва входять полки янгольського війська.

Катастрофа міту втілюється в образи урочистої, але зрадженої й забутої гробниці польського маршала і тривожного метання Петлюрино поїзда-видива по за-лізницях Поділля. Як у XIX сторіччі романтики ство-рили міт Наполеона, його величі, його тоді самотньої гробниці, його примарних нічних відвідин незабутньої Франції (Згадаймо Цедліца-Лермонтова!), так Лобо-довський тепер творить міти Пілсудського й Петлюри. З однією одначе істотною різницею: міт Наполеона чи не більше завдячував своє існування поетам націй, во-рожих до корсиканського імператора Французів поетам Англії, Німеччини, Росії, ніж самим поетам Франції. А в наші дні годі уявити міт Петлюри чи Пілсудського, творений поетами Москви, — і в цій малій відмінності розкривається вся неперехідна відстань нашої доби від романтичної, і вся безнадійність романтичної пози і настанови в наші дні. Та про це Лободовський знає

сам, і нема потреби це спеціально обґрунтовувати чи доводити. Романтики XIX сторіччя вірили в нескоренність своєї пісні. Гасло Лободовського сповнене твердості зневіри: Пісня вмирає, але не здається.

Так чи так, звідси мусить початися й починається історіософія України, і ми вступаємо в третій цикл, — я нагадую, що ми все і неухильно йдемо назад. Історіософія Лободовського не здається мені ні цікавою, ні взагалі історіософією Лободовського. Це радше шматинки Маланюка й вісниківців. Це може подобатися багатьом (“Найкращі книжки — ті, що оповідають про те, що ти вже знаєш”, мовляв Орвел), але я не думаю, щоб це було засновком поезії. Україна тут — жертва своєї географічної відкритості на Схід (“Твоя урода згорала на безнастанному гурагані, що дмухав зі сходу”), жертва безцільного гайдамацького бунту, що зламав і знищив первні готичної організації, знищив і античні засади й підвалини української культури. Поезія Лободовського “Скитська Геллада” — пряма відповідь і переспів Маланюка, але весь цикл стоїть під знаком переспіву, щоб не сказати — часом — мимовільної й легкої пародії. Таким мені здається оспівування Чорного моря як майбутнього центру світу (“Чорне Море”), образ Андромахи в Путивлі, а надто Тичини, що шпацирує під руку з срібнолуким Аполлоном...

А тим часом справжня формула України в Лободовського зовсім інша, і вона пробивається крізь принесений з книжок, зустрічів і побажань сценічний реквізит чужих країн, уявлених тим українським інтелігентом першого покоління, якому вкрай “забаглося”, вживаючи терміну Семенка, стати аристократом, який ні за що на світі не взує чобіт, але лягти на ліжко в брудних черевиках, — прошу дуже. Формула України, як її відчуває Лободовський, — це “щастя, життя і доля”, виміряні серцем у порожнечі, це дитинство, це ласкавий і ніжний дотик голови степового коня з відданим поглядом вологих очей, це все те, що може було, а може й ні, може тільки снилось, а може й не снилось, що ввижається безмежно стомленій людині, яка впилася в шинку і знає, що результатом її трудного життя буде хіба те, що могильний курган виросте на жменьку порошу стілого тіла. Чи вона була коли-небудь, ця країна, де вночі “срібний пастух проходив темною лукою”?

Поет не знає цього, і, шукаючи реальності нереального, він хоче свою мрію вмістити в конкретність пейзажу й географічних даностей. Так ми входимо в той цикл його поезій, що поданий у книжці першим після вступу, а психологічно здається останнім і найбезнадійнішим — у другий цикл “Золотої грамоти”.

Складники цього циклу — український пейзаж — Волинь, Полісся, степ, — мітологія українського фолклору, еротика юнацьких — чи може краще сказати парубоцьких гарячих зустрічей з українськими дівчатами. Лободовський хоче, щоб ми повірили, а насамперед, щоб повірив він сам, що він “розкидав, роздавав себе землі, і в ньому співає її хор”, що йому відкрився дар чути, як співає сама тиша української землі. Нема потреби сумніватися в широті бажання поета, але ясно й те, що йому не вдається повірити в це. Він надто тверезий чи може надто п’яний, щоб не відчувати з граничною виразністю, що все це — тільки “марний сон про втрачену красу”, що його дівчата й парубки мусіли повірити в любов тільки для того, щоб урятуватися від повсюдної темряви й мовчання ночі, що ласкаві лошата не з довір’ям приходять у цьому

світі до людини, а тремтять, заблукані, від холоду й самоти, що його Україна була і є для нього тільки пригашеною музикою давніх років, пізнім вітерцем, що дме на цвинтарях.

Україна Лободовського в цьому циклі — це радше гарячково нагромаджувана купа сценічного реквізиту, нагромаджувана, щоб відгородитися від порожняви, від темного ніщо. Є в ній багато широти стурдової й заблуканої людини, щира сама омана, бо це насамперед самоомана, ми можемо бути вдячні поетові за те, що світ своїх мрій про неповоротне і може ніколи не наявне він обдарував ім’ям нашої батьківщини — України, але ми не можемо забути, що все таки це — омана. Його коні і його парубки сьогодні — не реальніші від його потерчат і лісовика, а щодо лісовика, то є великий сумнів, чи не забрів він в Україну Лободовського з “Пузырей земли” Блока.

Самооману і оману приходу країни мрій Лободовського, ясну з аналізу змісту його поезій цього циклу, остаточно розкриває їх стиль. Я сказав би радше — брак стилю. Тичинина Скорбна Мати, що відганяє від себе Кленових бджілок куль серед Маланюкової скитської ночі під гуркотіння Бажанових панцерних поїздів, — і все це завершуване пластикою натюрмортів Рильського, — може для польського читача все це може здатися чимсь на один копил, бо мовляв, екзотичне українське, як європейцям видаються однообличними китайці, — але на українського читача це справляє враження щонайменше безстилевості і штучності. Додаймо до цього штампи романтизму XIX сторіччя, — коні, що згинають шиї, як лебеді, пісня, що кружляє над степами орлом і соколом, додаймо до цього несподівані зриви в імажинізм, щось на зразок

Заходу кривавий ніж здирає шкуру з неба,
присмерк схопив землю за горлянку й сів верхи
на взгір’я

або

І ніч, як з Буджаку татарин,
з кинджалом місяця в зубах,
блищачи білками очей,
ішла — трупнося — по здобич

або

Знову впливе місяць, і на обрії
чорні румакі присмерку головами захитають...

У своїй статті про сучасну українську поезію, друкованій у паризькій “Культурі”, а потім в українському перекладі в мюнхенській “Сучасній Україні”, Лободовський висунув ідею відродження барокового стилю в сучасній українській поезії. Може він міг би бути навіть одним із творців нового українського барокко, — але якщо ця ідея ввижалася йому, коли він творив деякі поезії другого (і третього) циклів своєї збірки, то треба сказати, що спроба ця не вдалася. Барокко при всій своїй орнаментальності й позірній різноманітності й взаємовиключанні своїх складників, у суті речі дуже міцно зсередини зорганізований стиль. Еклектизм не може бути барокко, і барокко ніколи не синонім еклектизму. Зрештою це припущення й марне, бо барокко — бурхливе і не шукає стабільності, тоді як поезія Лободовського в другому й третьому циклі — радше невпорядкована, але вся тужить за спокоєм і рівновагою і нерухом. Журна нота особистих нездійснених і нездійснених мрій може бути основою справжньої поезії, але не барокової поезії, яка для цього занадто реальна, матеріальна, земна. А система-

тичне ототожнення українських степових дівчат з граціями, і парубків з римськими легіонерами радше приведе до бурлеску Котляревського, ніж до барокко мідеритів київської Академії XVIII сторіччя.

В образі України Лободовського впадає в очі зміщення географічних деталей. Білорусь і Дон не відрінені від України, серед степового пейзажу раптом з'являється мотив лісової гущини, образ молодих берез — над Доном. Можна було б закинути авторові такий огульно "кресовий" підхід, який змушував, скажімо, в XVI сторіччі Кльоновича вкладати білоруські вирази в уста українських героїв, бо мовляв, яка різниця, однаково креси, — але такий закид був би, мабуть, несправедливий. Психологічна основа географічних зсувів у Лободовського не в цьому, а в загальному абстрактному характері його України. Вона в нього — поза часом і простором, поза реальністю, і тому він може говорити часом про такі речі, що викличуть протест у кожного ґрунтоознавця, ботаніка, зоолога чи етнографа. Є в книзі Лободовського кілька разів образ самого поета як мандрівника, подорожнього, туриста, пілігрима. Це один з ненових романтичних образів. Але в ньому до певної міри сенс світосприймання Лободовського, і це змушує нас дарувати йому неточності пейзажу. Це не пейзаж конкретної місцевості. Це пейзаж синтетичний XX сторіччя сказало б може навіть — пейзаж поетової душі. Але Лободовський воліє лишитися в XIX сторіччі, хоч згадує людей і події нашого віку і навіть пару разів використовує імажиністичні образи.

Так вимальовується контраст між п'ятим і почасті четвертим циклом поезій Лободовського, з одного боку, другим і третім, з другого. Там стиль, тут латинина чужих стилів. Там образи відповідають душевній і духовній суті, тут вони мимовільно обманюють автора і пробують обманити читачів. Там вірш розгортається розгортанням образу, тут — автоматичним накопиченням деталей, яке можна обірвати, а можна й продовжувати далі в нескінченність. Трудно не зіставити цей контраст з тим, що там поет говорив до себе і до поляків і насамперед про польське в Україні, а тут він хоче говорити до українців і про українську Україну. Я не думаю, щоб існували абсолютні бар'єри між поетами різних націй і проблемами різних націй. Я можу уявити собі польського поета, що стане своїм на Україні в українській тематиці. Лободовський здається мені для цього занадто інтроспективним поетом. Інтроспекція веде його, природно, до польських першнів. Це не цедолік і не приниження. Але це факт.

Справжній осередок поезії, справжньої поезії, в книзі Лободовського — її п'ятий цикл. Переставивши цикли, поет зрадив поезію, дарма що виходив при цьому, напевне, з найшляхетніших намірів. Переставлення надавало його книзі — за його наміром і задумом — характеру політичного документа і дороговказу. Але це була помилка. Поезія нічого не вчить політиків. Історія не знає дипломатичного чи військового договору, укладеного під тиском чи впливом поетів. Не новина, що роля поетів інша. Вони протоптують стежку до людських серць. Згодом це може вплинути й на політику. Можливо. Я не маю сумніву, що п'ятий цикл книги Лободовського лишиться слід у людських серцях, мабуть, — передусім у польських серцях. Але тоді все, що передує йому, стає мало актуальним.

Українські читачі цінять наставу Лободовського. Вони, як і українські поети, свідомі того, що вони дістали багато, і вони думають про потребу повернути

свій борг — повернути його Поетові, повернути його польській поезії й культурі. Особливо я зобов'язаний Лободовському чудовими перекладами кількох моїх есеїв, уміщених у паризькій польській "Культурі". Тим більше я відчував внутрішню потребу і обов'язок говорити про свої враження від поезії Лободовського без еківоків і компліментів, без дипломатичних чемностей. В українській пресі вже появилось кілька чемностевих статей. У цьому нема нічого злого, але я не думаю, щоб Поет почував унутрішнє вдоволення, читавши їх. Не знаю, чи принесуть йому вдоволення й ці рядки. Але вони в усякому випадку не чемностеві. Може не обійшлося в них без "професорського педантизму". Кінець-кінцем кожен рокований бути тим, чим він є. Я не сумніваюся, що Лободовський лишиться і далі, чим він був: мітотворцем власної мрії і Демостеном порожніх площ.

Він не перший поет в історії, що стоїть між Минулим і Нічим. Свого часу росіянин Гумільов зробив свій вибір: "Краще сліпе Ніщо, Ніж золоте Учора". Він заплатив за вибір життям. Лободовського я уявляю собі радше оберненим від навколишнього Ніщо — всім нестримним рухом обличчя й тіла — до золотого Учора. Зрештою не випадково для Гумільова чужа Африка була тим, чим для Лободовського є — як не як своя — Україна, хоч в обох випадках ідеться тільки про синоніми чи про псевдоніми для — мрії, і може мрії про небуле.

ВЧИТЕЛІ, БАТЬКИ, СВЯЩЕНИКИ!

Забезпечте своїх дітей до нового навчального року гарними сучасними підручниками. Замовляйте вже сьогодні:

формату (10x7 цалів, більший від читанок), має

1. Л. Деполович

БУКВАР

за редакцією, змінами та доповненнями П. Волиняка. Буквар має 100 сторінок друку великого гарний великий і виразний шрифт, друкований на гарному папері, гарні рукописні шрифти, багато ілюстрований, добре методично складений, свіжі та якісні тексти. Ціна — \$1.20.

2. П. Волиняк

БАРВІНОК

читанка для 2-ї класи, 96 сторінок. Ціна — \$1.00.

3. П. Волиняк

ЛАНИ

читанка для 4-ї класи, 96 стор. Ціна — \$1.00.

4. П. Волиняк

ДНІПРО

читанка для 5-ї класи, сторінок 112. Ціна — \$1.25.

Усі читанки багато ілюстровані, мають нові літературно досконалі тексти, написані сучасною літературною мовою та сучасним правописом, мають багато контрольних запитань та завдань для самостійної праці учня.

Замовляйте безпосередньо з видавництва, школи одержать знижку від 20 до 35 (залежно від кількості примірників і способу розрахунку).

Поза Канадою та США замовляти в наших представників та кольпортерів. Замовляти:

"NOWI DNI", Box 452, Term. "A"
Toronto, Ont., Canada.

"МЕНИ В РАЙ ВОЙТИ НЕ ДАЮТЬ..."

Десь два роки тому, ще до появи в друку роману Василя Барки "Рай", мені довелося у доброго знайомого почути патефонну платівку — "шедевр з України" — говорив знайомий: заслужений артист УРСР виконував псалму про грішника. Прізвище артиста не запам'яталося. Щодо свого українського характеру, то те прізвище звучало більше ніж парадоксально для міри ортодоксального емігрантського українця. Найкраще це висловити через порівняння: якщо Миколу Хвилювого "визнають" українці на еміграції хоча б і за націонал-комуніста, але не відмовлять йому права бути українцем, то Фітільову не можуть признати, навіть, того, що батьки його могли бути українці. Отаке має у нас значення прізвище. У того артиста прізвище виявилось більше еретичне за прізвище Фітільов. (Здається, Хенкін. Ред.).

Виконання псалми було справді клясичне, ми кілька разів поверталися до платівки, ставили її знову й слухали. Психологічна інтерпретація псалми артистом-співачом мені добре запам'яталася. Співалося в псалмі про земного грішника та про рай. В уяві вставав ярмарок з його хаосом, десь на притулі лірник старий з псалмою — одно-єдине зачеплене на припін місце, а все навколо у суєтному русі. Звучанням псалма сягає космогонічного обсягу: ярмарок — то цілий світ земний, а повз лірника веде дорога життя в цьому світі — пливуча, як ріка. І хтось на цій дорозі зупиняється... Звичайно — хто? Жінка, наша мати відвічна, у білій хустинці з мідним хрестиком на шії. Вона зупиняється послухати сенсу буття свого, що його переходить великою дорогою життя.

Жінка-мати — істота найбільшого людського серця на нашій землі — слухає, а лірник-псалмопівець у псалмі повідає їй:

Птички райськії поють-ють-ють-ють,
Мені в рай войти не дають-ють-ють-ють...

Мелодію шумлять струни старечої ліри, взяті жужом, де тільки коливання того шуму — то піднесення, то спадання — регульоване старечими пальцями на клявішах, творить щось від світу музики. Можна порівняти мелодію до шуму джмелів. Мелодію можна порівняти й до шуму зор у небі, коли вони у серпневу пору, у час медобору, вийдуть рясно на Чумацький Шлях... Можуть бути й інші порівняння. Тут потрібно не поетичної фантазії, а серця, бо воно тут стає джерелом творення світу, до якого хочемо прикласти відчутий або й розгаданий сенс буття нашого... отой незбагнений рай, що його намагався Барка збагнути, пишучи свій роман на дану тему.

Але платівка, як у нас на еміграції висловлюються — "накручена" була без ліри, під фортепіяновий акомпанімент. Ліру імітує співак прицьмукуванням вкінці віршового рядка:

"Птички райськії поють-ють-ють-ють,
Мені в рай войти не дають-ють-ють-ють..."

— Дайте, не минайте, то й вас не мине милость Господня... — речите потім лірник (співак-артист). Жінка-мати в білій хустинці кидає у кухлик старцеві мідяка. Щоб добре трапити, вона нахилиється низько, мідяний хрестик звисає на ниточці з перехилених висотаних грудей. І тоді милость Господня стає такою

близькою, а ворота до раю — не такі вже й непрохідні, а горе грішника — не таке вже й неспокутувальне.

Тут скажуть мені: так багато про лірника й псалму, а про "Рай" Василя Барки досі нічого не сказано. Все це — і про псалму і про жінку в білій хустинці, що зупинилася на шляху свого життя відгукнутися мідяком на зазив до милости — усе це, властиво, сказане про той самий рай, загаданий вам Баркою і розгадки якого ви, може, чекаєте.

Ось тут у образі буття, що укладається в комплексі хаосу-ярмарку з єдиним лірником на притулі, що співає людям про горе грішника, якому в рай увійти не дають, і жінка з похиленою головою, покритою білою хустинкою, що спинилася на дорозі життя, щоб не минула її милость Господня — тут заховане першоджерело нашого рідного сквородинства, яке формує увесь світ, усю філософію Барчиного раю і зміст Барчиного роману "Рай".

Коли коротко сказати, то Барчин рай і "Рай" — це рай мідяка. Мідяка, що стукнув глухо, без дзвону, милостиною у кухлика старечого лірника-псалмопівця. Ви спромагаєтесь на таку милостиною, коли відчуваєте горе грішника, у вас прокидається милість до нього, бо це ж буде і до вас милість. Така вся настанова раю і "Раю" Барчиного. І якщо ваше, читачу, серце стукнеться отим глухим мідяком на сумління, коли ви перечитаєте роман "Рай", то автор його повинен бути щасливий. Якщо мова про мене, то моє серце не стукнуло. Воно не чутливе вже на милість у ціні мідяка, бо воно забагато жорстокості зазнало від життя. Але моє серце не тема статті.

Письменницький світогляд Барки виростає з староукраїнського християнського епосу — духовних стихів, псалм, билін. Тому й довелося мені зупинитися на філософії цього епосу, розглянувши напочатку псалму про грішника. Вибір псалми, це вже мій особистий засіб: я навмисне взяв ту псалму, що її кожний має змогу послухати з платівки у прекрасному виконанні. До того ж у цій псалмі я натрапив на те типове, висловлене просто та зрозуміло, що так близько характеризує Барчин роман "Рай" з боку світоглядного й філософського, формально ускладненого.

Говорячи про філософію Барки, доводиться брати це поняття відносно: основне питання філософії — пізнання сутності, гносеологія. Барчина філософія не гносеологічна, вона космогонічна. Космогонія — скорше філософування, не філософія. Замість пізнати сутність світу — космогонія будує його на свій образ і вподобу і в цій будові вбачає пізнаність нею світу взагалі. Таке й Барчине філософування, воно в нього — філософування про буття, а не проникнення в сутність і пізнання того буття. Це філософування без філософії.

Космогонічність є характерною основною рисою філософії серця взагалі і тієї її української відмінності, яку зручно назвали сквородинством. Воно раніше за Сквороду і загальніше, ширше. Воно набирає повноти свого вияву ще в старому українському християнському епосі. Скворода не відкриває це джерело мудрості: воно у нас вічне; він бере з нього силу й надхнення для своєї системи філософії серця; він позначив своїм ім'ям характерну особливість цієї філософії. Тому й говоримо про сквородинство. Сквородинство не нове в українській літературі, якщо брати його широко,

відносно до української душі. У молодого Шевченка (та й у зрілого) теж маємо висловлену силу українського серця в її філософському сенсі. У "Причинній" людина також переходить світом, що сповнений зла. Але вона не хилиється "за вітром", іде проти вітру; вона не кориться долі, яка їй випала. Інша річ, що та доля ламає людину. Та Шевченкова людина хоче жити, хоче любити: "Чи винна голубка, що голуба любить, чи винен той голуб, що сокіл убив..." Шевченкова людина не обтяжена почуттям гріха у гріховому світі — вона жити хоче не так, як "нам Бог дає". Це теж філософія українського серця, але вона переростає філософію Сковороди. І це знову інша тема.

Барчине сквородинство має свою особливість, воно протилежне Шевченковому, воно не досягає сквородинства, з якого бере свій початок глибина філософії Сковороди, воно розпросторюється в ширину зарані перед Сковородою.

Староукраїнський християнський епос став для Барки не лише джерелом його письменницького світогляду, розуміння світу. Тут захована і своєрідність Барчиної поезії, навіть своєрідність формальна. Критика шукала джерела цієї своєрідності в Тичини і рівняла до нього (зовсім безпідставно) Барку. У них є спільність, так. Та спільність ця не є спільністю порівняльних величин. І Тичині і Барці спільне лише те саме джерело: вони обидва (Тичина тичинівський) виростають з того самого сквородинства, яке я окреслив раніш. Коли брати порівняння, як засіб, при якому рівність величин розкривається одна через другу, то спільність джерела ніяк не вистачальна для порівняння. Буває порівняння іншого характеру. Гоголь порівнює "трохи боязливий характер" Івана Івановича через штани Івана Никифоровича, у які, коли їх роздути, можна вмістити усе подвір'я. Критика, мені здається, роздубає Барці вітрило, коли рівняє його до Тичини у мірі співмірності. Мабуть перший авансував Барку у цьому відношенні Гр. Шевчук (післяслово до "Білого світу"). Можна повірити Шевчукові, "що перші кроки поет (Барка) проходить, проваджений рукою раннього Тичини", коли мати на увазі, що від Тичини Барка пішов не вперед, він знайшов своє джерело — духовний народний епос християнський — і пішов до нього. Бож Тичина геніальний своєю філософією світобудови — він таки стає філософом серця. Барка досі виявився лише невпорядкованим компілятором: джерело його виявилось забагатим для нього: маємо в нього лише черпання матеріалу, з якого він не спромігся ще спорудити свій храм, як, скажімо, спорудив його космогоніст Тичина.

Ще більше авансованими Гр. Шевчуком нам здаються "зв'язки" Барки з Шевченком. Коли ми прослідкуємо, на чому будує, у чому вишукує Гр. Шевчук "зв'язки Барки з Шевченком", то зовсім втрачається довір'я до наявності тут чогось такого, що можна б називати зв'язками. Гр. Шевчук говорить, що Барка "слідом за Шевченком" "підносить родинність", "будує свій вірш слідом за Шевченком як монолог жінки", що лірика Барки і настроєва й інтимна — теж, як у Шевченка, що Барка "глибоко зв'язаний з українським фолклором" — теж як і Шевченко, що Барка так само — як Шевченко — "використовує народню пісню", "сміливо поєднує найстаріші слова з найновішими", "уникає умовних сальоново-"красивих" слів", "вільно оперує ритмом".

Можна повірити — що все це так. Але ж тут не

маємо жодної "точки" зв'язків, що виходили б з того арсеналу, який складає властивість поетичного, перелічені "точки" зв'язків узяті з арсеналу формального, що складає засоби поетичного. А коли бути послідовним у цьому напрямі, то легко дійдемо до тієї крайності — що всі наші поети мають зв'язки з Шевченком, бо... вони, як і Шевченко, писали на папері. Коли говорити без шаржу, то й тоді порахованими засобами більшість наших поетів ми пов'яжемо з Шевченком. І у їх кількості потоне Барка. І буде справді тільки авансоване співставлення його з Шевченком, щоб роздуги йому більше парус через таке співставлення. Бож у поширеному явищі, Барка в цьому відношенні не становить собою окремого явища, а є лише кількісною приналежністю до загального. Як би виглядало співставлення — коли б ми на підставі спільності фолклорного джерела рівняли Ст. Руданського до Шевченка в баладах? А саме такий сенс в'язаних Шевчуком Барчиних "зв'язків" з Шевченком.

У Василя Барки світ (у романі "Рай") більше обтяжений гріховним злом, ніж у Сковороди чи Шевченка. Тут можливо заважила доба, а не душа письменникова. У цьому світі людина терпить, вона скорше хворіє від того зла, а не почувається переслідуваною ним, поневолена, коли сказати по-сучасному. Тому ця людина в романі Барки чекає на видужання світу, а через нього — й на своє видужання, а не на визволення. У Барчиному романі усі люди хворі через зло, яке переповнило людське буття. Найхворіший — професор Антон Никандрович. Він генерально хворіє через увесь роман. І ми натрапляємо в романі на причину хворости його, яка виявляється у нього своєрідним гріхом молодости: він убив свою наречену. Та як убив? Вона померла, нещасливо його покохавши. Аж таких вимірів зло — не від людей у цьому світі, не від дійсності, у якій хворіє Никандрович. Воно від космогонії світу. Таких обсягів, так глибоко закладене зло просить писати його з великої літери, воно — абстракція, абсолютний гріх! Отак хворіють і інші персонажі-грішники в романі. Вони сукупністю вроджених своїх гріховних вад складають чорну сторону ладу, у якому живуть. Чи не така Молоточкіна або Серпокрид, чи не такі інші персонажі?

Тому й Зло у романі Барки, показане в образі уявлень середніх віків, цієї клясичної доби візій і уявлень про Зло. Воно вийшло в образі диявола, який, наче павук, оснував аж із Кремля кожному людину, і вже відміряна кожному нирі, і признаний час. Людина Барчина не виявляє найменшої волі, щоб подолати зло, яке їй загрожує, бо воно для неї є образом взагалі потворного життя, яке лишається хіба що перетривати. І нехай не вмовляє собі Барка, що він в образі студента Астряба і хоробливої на пункті релігії його нареченої найшов вихід, бо ж у нього світ найповніше зафіксований співставленням виводка курчат та загостреного інстинктом на них kota. Бож сам Барка закопує поета-творця — його поезії на аркушіках — у саду, з надією, що колись вродять з того "райські" овочі.

Люди-образи Барчиного роману — не живі, існуючі повсяк час, люди, а виняткові, вони існують як потвори спотвореного буття, з відібраною і препарованою автором потворністю. Серед таких і для таких потвор хіба ж можливий рай на землі? У романі Барки кожна людина може лише прийняти до відома свою долю, повідану у згадуваній псалмі:

“Птички райській поють-ють-ють-ють,
Мені в рай войти не дають-ють-ють-ють...”

Тій людині лишається одна потіха: — “Горе, горе тобі, грішнику!” Ось чому мене й не зворушує філософування Барчине. Його я перегорнув у романі, як чергове число емігрантського часопису, що не в меншій мірі філософує над буттям. Барка шукає виходу з потворного світу у милосерді до людини звідки з поза, звідки де немає потворності. Він не хоче бачити, що й поза його потворним світом, де має бути ідеальний світ, також буття сповнене немилосердям, і нехай хоч і згорить від Заходу й до Сходу увесь світ — скрізь людині шумить те саме джмеліне — “Горе тобі, грішнику!” Свою філософію милосердя Барка увінчує сентенцією — “і ципльонок хоче жити”. Це щонайменше — пасивізм. Щоб не бути порожнім, свій пасивізм Барка прибирає у шати християнізму. Християнізм Барчин не напусний, він — явище часу, хай відрухове, а непослідовне, але існуюче. Може це наслідок моральної депресії особливої людини, що вийшла живою з страшилищ війни. Ось психологічний образ цього явища у своїй дійсності: “До цього часу ми так нарікали на нашу долю. Думали, що Бог відвернувся, що немає в світі людини, що хочби трішечки турбувалася за нашу долю”, — пишуть у одному листі молоді хлопці прибиті “остівським” нещастям. І коли прийшло ізбавлення від зла по закінченні війни, вони говорять далі так: “Ми раділи, ми плакали, ми Богу молилися, ми йому, Всевишньому, дякували...”

З міркою свого філософування Барка підходить і до зображення так званої підрадянської дійсності. Настає його — повна негачія, заперечення тієї дійсності. Дійсність та у Барки знову ж узагальнена до такої міри, що за узагальненням губиться конкретне — чим досягається лише спотворення. Воно відштовхує. Бридке, але не творить системи заперечення. Це спотворення стало найбільшою перешкодою до заперечення підрадянської дійсності, бо реальність замінена тут хворими уявами про неї. Це заперечення є в генезі, але його нема у функції: воно існує для Барки, але не існує, скажімо, для мене, бо Барчині уяви не дають ідентичності об’єкту, до якого відносяться.

Я не хочу сказати, що для творення функції заперечення потрібна фотографія. Оноре де Бальзак говорив: “Попробуй, зніми гіпсову форму руки своєї коханої і положи її перед собою — ти побачиш жахливий труп без найменшої подібності, і тобі доведеться шукати різця і мистця, що не даючи точної копії, передають рух життя”. Барка дав читачеві в романі гіпсові копії своїх уяв про дійсність, але не ідентичності до дійсності, і різець мистецького хисту його уже не передає тут руху життя. Коли говорити про об’єкт зображення — руху, яку взяв для прикладу Бальзак, то від Барки її треба сподіватися достоменно такою, яка подана на обкладинці роману “Рай”.

Мистецтво — це не лише виявлений хист творця, але й сприймання створеного. Читач Барчиного “Рая” бачить лише у межах вікна, через яке автор відкриває йому оту так звану підрадянську дійсність. А власний досвід промовисто підказує читачеві: не стільки світа, що в вікні! Сприймальна (або й пізнавальна) вартість роману “Рай” існує завдяки читачевому досвідові про дійсність, яку зображено в романі. І ніколи без читачевого досвіду, Барчин роман не матиме сприймальної вартості: вона заникатиме з заниканням цього досвіду.

Після таких висновків приходиться до нас і досвід

загальнолюдський, щоб заперечити сприймальну вартість роману у повному його обсязі, а не лише у відношенні до підрадянської дійсності. Загальнолюдський досвід відкидає настанову приректи людину знати одне-єдине в цьому світі про свою долю: “Мені в рай войти не дають”. Це тільки від хворости авторової таке приречення і тому й зі сторінок його роману виходить фатальний рефрен: “Горе, горе тобі, грішнику...”

Рай для людини у Барчиному романі втрачений назавжди. То чи варто тій людині жити?..

Якщо говорити, що мистець є вільний творець і ним керує власне його сумління та хист, то Барчин “Рай” є безсумніву вкладом у нашу літературу, виконаний кваліфіковано. Здорове підсоння багате земними плодами. Так і в підоснні українського мистецтва може бути кожному овочу своє місце.

ФАЛЬШ ВИЛАЗИТЬ

Київський театр ім. Ів. Франка під час своїх гастролей у Москві влітку цього року показав виставу Л. Ільченка “Петербурзька осінь”, що історично фальсифікує ніколи не існуюче Шевченкове знайомство і зустріч з Чернишевським. Пропагандивність і фальш настільки очевидні, що навіть правовірний радянський рецензент Ю. Ханютін пише про це так:

“Петербурзька осінь” відрізняється від багатьох не-вдалих п’єс — спроб біографічного жанру, але вона стає до огиди подібна на них у сценах зустрічі Шевченка з Чернишевським, з народнимиходами. У цих епізодах, що абсолютно випадають з сюжетного розвитку п’єси, дуже ясно помітні нитки авторового завдання, справді дуже важливого: показати дружбу Шевченка з Чернишевським (вірніше “захоплення” Шевченка Чернишевським! Ред.) продемонструвати близькість Шевченка до народу. Ці шви помітні тому, що образи Чернишевського, селян (“ходаків”) не несуть окремої теми, не мають свого життя в п’єсі, а представлені лише, як об’єкт висловлювань Шевченкових, або рупор говорення про нього... Намагаючись її (ілюстративність. Ред.) переробити, театр приходить до “награнного представлення”: Шевченко позує перед мужиками, штучно танцюють в обіймах по кімнаті Чернишевський, Шевченко, Цетерелі. Режисер Б. Балабан, відчуваючи слабкість зображення поєднання Шевченка з передовими людьми Росії, уводить ілюстративне закінчення: вечірні сутінки, набережна Неви — до Шевченка, що похмуро схилився на парапет, підходить Чернишевський і їх руки поєднують міцним потиском...” (“Театр”, ч. 9, 1954, Москва).

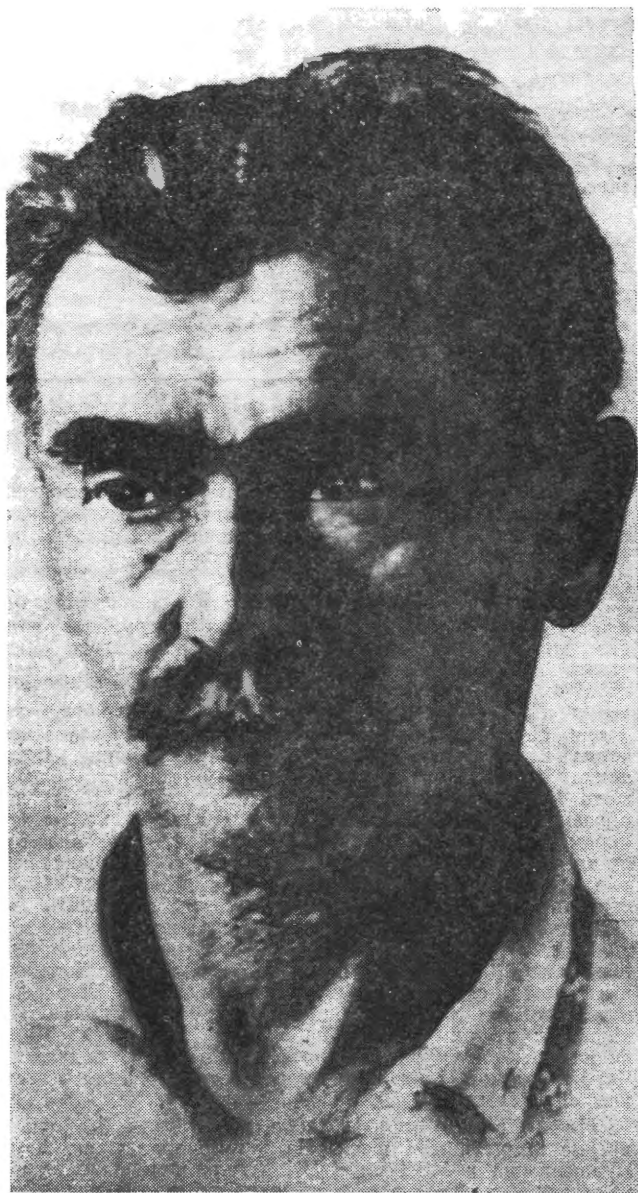
Ми не віримо, що Ільченка розстріляли б, коли б він не написав цієї п’єси. Не віримо також, що йому її замовляли в МВД чи в ЦК. Отже, відповідає за неї такі він сам. Та ще хіба ті українці на високих становищах, які не осмілились викрити просто безглуздий фальш такого “мистецтва”. В. Ревуцький

СКИТСЬКИЙ КІВШ (КОРЯК) У МЛІЄВІ

На землях Млієвської науково-досвідної станції садівництва, створеної родом славних українських садівників Симиренків (Городищенський район, Черкаської області), копали глину для печей. Заступ одного робітника раптом ударився об щось тверде. Добутий з ями безформний, обліплений глиною предмет виявився старовинною посудиною. Поруч виявлено рештки людського черепа.

Фотографію знахідки переслали в Київський інститут археології Академії наук УРСР. Розглянувши фотографію посудини, кандидат історичних наук Є. Ф. Покровська розповіла так: “Цю глянцевою посудину — ківш з геометричним орнаментом, інкрустований білою пастою, — можна датувати 7-6 століттям до нашої ери, що збігається з початком залізного віку на території Східної Європи. Такий посуд виробляли хлібороби лісостепової смуги Середнього Подніпров’я. Ківш знайдено, очевидно, в погребі. За збереженістю посудина, хоч у ній і відсутнє вухо, є рідкою знахідкою.”

ВАСИЛЬ КРИЧЕВСЬКИЙ

Василь Кричевський в 1927 році.

Два роки тому, 15. XI. 1952 р., Україна втратила одного з своїх найвидатніших мистців — Василя Григоровича Кричевського. Усе своє життя — майже повні 80 років — він прожив скромно, не люблячи реклами і воліючи бути в тіні. Він кохався в своїй творчій праці і в ній черпав сили для життя, знаходячи радість у творчості, а не у використанні плодів її.

Завдяки тій скромності Василя Кричевського, як людини, мало хто знає про його життєвий шлях і мало хто оцінює справжнє значення його для української культури, а ті чи інші твори його бачив майже без винятку кожний, далеко не завжди знаючи, хто їх зробив.

Так, наприклад, кожний свідомий українець, що читав Ілюстровану Історію України Мих. Грушевського, пам'ятає обкладинку цієї книжки. Її, як і ряд малюнків усередині, зробив Василь Кричевський. Це — одна з

понад 60 книг, для яких він зробив обкладинки.

Василь Кричевський був першим українським мистцем, що зрозумів усю культурну вагу мистецького оформлення книжки і порвав з традицією малювати жахливо позбавлені будь-якого мистецького смаку "ілюстровані обкладинки", що були в моді напочатку XX стол.

Перша його обкладинка — для альбому малюнків Порф. Мартиновича до "Енеїди" Котляревського — з'явилася ще в 1903 р. Останні свої обкладинки Василь Кричевський зробив для "Українського Православного Календаря" на 1952 і 1953 рр. На протязі півстоліття праці в книжковій графіці, він завжди виходив із засади, що обкладинка книжки має бути не якимсь окремим малярським твором, самою по собі, а композицією, що є в гармонії з внутрішнім виглядом книги і творить разом з цим останнім одне ціле. Василя Кричевського заслужено називають основоположником сучасної української книжкової графіки, бо засади його давно вже стали загальноновизнаними і їх тепер дотримуються всі наші видатні мистці.

Крім зовнішнього та внутрішнього оформлення багатьох десятків українських книжок,¹⁾ Василь Кричевський виконав ряд інших графічних праць — екслібриси, проект грошей для У. Н. Р. (дві гривні), державних гербів У. Н. Р. та інші.

Багато хто чув про так званий будинок Полтавського земства (останніми десятиліттями — краєзнав-

¹⁾ З них пізніше робилося чимало запозичень і передруків. Поміж останніми слід окремо згадати широко вживані нашими ілюстрованими журналами на еміграції передруки заставок на мотиви українського народного орнаменту, декілька сотень яких В. Кричевський приготував для розкішного видання "Українська Пісня" (Київ, 1935 р. і 1936 р.). Це видання пізніше було передруковане, зі змінами, Бор. Тищенко у Відні в 1945 р. під назвою "Ліра" і стало джерелом для дальших передруків.

Декоративна вишивка на подушці за проектом Василя Кричевського. 1923.

чий музей, спалений у час війни); цей будинок був першою спробою відновити характерні риси українського народного будівництва і використати їх у проектуванні великого кам'яного міського будинку — першою спробою створити український національний стиль у сучасній архітектурі.

Цю спробу зробив Василь Кричевський. Він спроектував цей будинок у тяжких політичних умовах царської Росії, в 1902-1903 рр., коли думка про саму можливість існування якогось власного, національно-українського стилю в архітектурі здавалася більшості інтелігенції неймовірною, коли вороги українського національного руху твердили, що найкращий зразок "українського архітектурного стилю" це — солом'яний курінь на баштані. І вже самі чутки, що на конкурс проектів будинку Полтавського земства готується проект в "українському стилі" викликали гостру полеміку, яка набрала принципового значення на тлі загального прагнення українців до національного відродження.

Літом 1903 р. відбувся конкурс із 5 проектів. Проект В. Кричевського настільки виділявся з-поміж інших, загалом беручи дуже добрих, але банально зроблених, проектів (один з яких належав дуже модному тоді архітектору, акад. Жолтовському), що журі вибрало його майже одноголосно. Цей будинок скоро став відомим на всю Україну і поза її межами; він викликав загальне захоплення і підняття національної свідомості в українському суспільстві.²⁾

Василь Кричевський одержав ряд замовлень на проекти інших будинків у тому самому стилі; скоро з'явився ряд проектів інших авторів, що з більшим чи меншим успіхом наслідували його ідеї, пропагуючи далі розвиток української національної архітектури.

Всього, крім ряду проектів в інших стилях, Василь Кричевський спроектував 19 будинків у розробленому ним стилі. Останній з них — великий меморіальний музей при могилі Тараса Шевченка, спроектований ним разом зі своїм учнем і асистентом Петром Костирком у 1933-1935 рр. — залишився з недокінченим фасадом, бо оздоблення фасаду за проектом виглядало надто "націоналістичним" для радянської влади.

У 1917 р. Василь Кричевський став професором Української Академії Мистецтв, а з 1922 р. — професором Київського Архітектурного Інституту. З того часу він підготував низку молодших архітектів, які продовжували його працю над виробленням національного обличчя української архітектури в радянських умовах, наприклад — П. Костирка, К. Куницю, Ол. Смика, Вол. Заболотного, П. Головченка, та ряд інших учнів і послідовників.

Василь Кричевський був, крім того, блискучим і надзвичайно плодовитим артистом-малярем. За 55 років своєї мистецької діяльності в малярстві, він створив коло двохсот великих образів, декілька сотень картин меншого розміру і декілька тисяч дрібніших.

Лише порівняно незначна частина його малярського

доробку — кілька десятків великих образів та ряд дрібніших етюдів — зберігається в картинних галереях та в музеях Києва, Харкова, Полтави й Одеси; ряд картин його роботи також був у приватних мистецьких збірках, як напр. у родини Антоновичів, у єп. Ів. Бучка, у родин Михайла та Олександра Грушевських, у Мих. Коцюбинського, гр. Милорадовича, Дм. Ревуцького, Ст. Таранушенка, кардин. Тіссерана, Варв. Токаревої, у род. Шамраїв, у митроп. А. Шептицького, у Ол. Шульгіна, п. Янковської, Юрія Яновського та інших. Крім того, кілька його образів потрапили до мистецьких збірок у Франції, Австрії та Німеччині.

Основна ж маса картин Василя Кричевського, і, при тому, більшість найкращих його творів, залишилася в його володінні, бо йому шкода було з ними розставатися. Це величезне мистецьке багатство було дощенту знищене пожежею в 1918 році, а новий доробок пізніше зазнав великих втрат підчас другої світової війни.

Темами образів Василя Кричевського були, за незначними винятками, краєвиди України й Криму. Він любив рідну природу і не мав рівних собі в змало-

Василь Кричевський. Обкладинка.

2) Дехто підтримує невірні поголоски про співаторство маляра Сергія Васильківського в проектуванні цього будинку. Що це неправда, видно хоч би з того, що С. Васильківський був одним з членів журі конкурсу, а це виключало можливість його співучасті в будь-якому з проектів. Лише значно пізніше він виконав деяку частину внутрішнього оздоблення стін уже закінченої будівлі і, крім того, пропагував ідею створення українського архітектурного стилю.

уванні чару українських краєвидів — гір, безмежного степу, морських берегів, сільських хат і вулиць великого міста.

Його образи, повні соняшного світла й повітря, віддають настрій моменту, у який мистець зумів схопити природу і відобразити її пензлем. В цьому Василь Кричевський стояв близько до імпресіонізму, ідучи, проте, своїм власним мистецьким шляхом. Гармонія світлих і прозорих барв, радісний, рідко-задумливий, настрої і певна інтимність характеризують майже всі його краєвиди. Навіть у його малярських творах останніх років життя відчувається така життєрадісність і свіжість експресії, немов би це — роботи молодого майстра.

Василь Кричевський свідомо прагнув до узагальнення деталей краєвиду і до синтезу самих характерних рис його. Через те всім краєвидам України у нього властиві декоративність і характерність, місцевий колорит.

Він однаково віртуозно володів кількома малярськими техніками, але найчастіше вживав акварелі та олійних фарб.

За час своєї педагогічної діяльності Василь Кричевський виховав ряд мистців, з яких можна назвати, напр., Катерину Антонович, Євг. Дмитрієву, Ів. Кисіля, Вас. Кричевського молодшого, Анатолія Петрицького, Ол. Саєнка, Степанова, Ів. Тригуба та інших; крім того, викладаючи малювання архітектури, він створив цілу школу архітектурної акварелі, з послідовників якої слід згадати архіт. С. Бабулевича, Венгерова, П. Захарченка, Ол. Повстенка, О. Смика та ряд інших.

Тут ми коротко оглянули три ділянки мистецтва, у яких Василь Кричевський залишив ряд своїх праць. До цього треба ще додати ділянку кінематографії, де

він уклав великий доробок, працюючи мистецьким керівником над оформленням великих історичних фільмів: "Тарас Шевченко" (1925-1926 р.), "Тарас Трясило" (1926-1927 р.), "Звенигора" (1928 р.), "Назар Стодоля" (1936-1937 р.), першого українського кольорового фільму "Сорочинський Ярмарок" (1939 р.) та ряду менш значних фільмів. Крім того, він робив оформлення ряду театральних вистав у театрі Садовського (1907-1910) і в Українському Державному театрі (1917 р.).

Треба також згадати вжиткове мистецтво, у яке Василь Кричевський уніс багато нового, ще з 1912 р., роблячи проекти килимів, набійки, декоративних вишивок і др.; зроблені за його малюнками вироби користувалися великою популярністю, особливо на закордонному ринкові і перед першою світовою війною і вже по революції.

Окремим розділом в діяльності Василя Кричевського є наукова праця, особливо у збиранні і вивченні зразків українського народного мистецтва та у вивченні джерел українського народного орнаменту. Почавши збирати матеріали ще з юнацьких років, він став одним з видатних музейних діячів України, був членом Комітету по Охороні Пам'яток Старовини, членом Наукової Ради Софійського Заповідника в Києві, членом Комісії по вивченню старого Києва, співробітником Всеукраїнського Археологічного Комітету та низки інших наукових установ. Крім цього, він знаходив час для критичних заміток і дискусивних статей на мистецькі теми та підготовляв до друку кілька праць, між ними — величезний підручник з українського народного мистецтва, на замовлення видавництва "Мистецтво" в Києві, коли почалася друга світова війна.

(Закінч. в наст. числі)

Василь Кричевський. Ярмарок у Сорочинцях. Олія. 1951.

ЮРІЙ ФЕДЬКОВИЧ

(120 років з дня народження)

“Най каже, хто що хоче, я все своєї: нема й нема кращого світу понад гуцульські гори. Небо над ними чисте, як дорогий камінь, смережина зеленіє як зими, так літі, пташка не втихає, а хрещатий барвінок стелється по шовкових травах, що цілу Буковину своїми запахами обвіяли. О панство моє миле! Як у кого коли серденько заболить, най лиш іде до нас, а коли тут не подужає, то вже нема йому ліку у Господа милосердного.” Так писав у одному зі своїх оповідань Юрій Федькович, один з найсамобутніших буковинських письменників минулого століття. Для національно-культурного відродження Буковини Федькович має таке саме значення, як для центральної України Іван Котляревський, Шашкевич для Галичини або Духнович для Закарпаття. Літературна творчість кожного з них була тим животворчим струменем, що збудив приспані духові сили народу в кожній з названих частин нашої спільної батьківщини України. Тому 120-ту річницю з дня народження Федьковича, що припадає на цей рік, вважаємо маркантною датою загальноукраїнського значення, бо творчість “буковинського солов'я”, як називав Федьковича народ, належить до загальноукраїнської культурної скарбниці, а його діяльність як людини й громадянина є однією зі сторінок всеукраїнської історії.

Юрій Федькович народився 8 серпня 1834 року в селі Сторонці-Путиловичі, Вижницького повіту в Буковині. Батько його Адальберт Гординський-Федькович, був мандатором, тобто урядовцем панщизняних часів, що для зручності змінив свій обряд на латинський і прикидався поляком. Мати була свідомою українкою — і так виховувала дітей, що не спричинилося до гармонії в родині. Згодом батько зовсім лишив сім'ю і виїхав у Чернівці. Молодий Федькович виховувався під опікою матері й старшого брата. Вчився Федькович у двокласовій реальній школі у Чернівцях. Скінчивши школу, подався з братом на Молдавщину. Тут, у містечку Нямц, став Федькович на практику до аптекаря.

Аптека́рство не захопило молодого Федьковича. Чимало часу в Нямц він уділяв писанню віршів, спершу німецькою мовою, яку добре опанував ще в реальній школі. Збігом обставин він зустрівся в Нямц з цікавою й інтелігентною людиною — німецьким малярем Ротке́лем. Ротке́ль мав великий вплив на молодого Федьковича. Він оцінив його поетичний хист, допомагав порадами, знайомив з кращими творами німецької літератури. Серед поетичної спадщини Федьковича збереглася німецька “Ода до краси”, що її Федькович присвятив своєму опікунові й приятелеві.

У 1853 р. Федькович вступає в армію. У час австро-італійської війни Федькович в ранзі чотаря взяв участь у поході через Відень і Трієст до Північної Італії. Похід через чужі землі дав письменникові нагоду спостерігати багато нового, багато пережити — і згодом використати це у своїх творах.

Тут з німецького віршороба він перетворюється на українського поета, натхненного співця землі прикарпаської. У вірші “Нічліг”, першому вірші, що він написав українською мовою під час походу в Італію, він засуджує цісарську імперіалістичну політику, що приводить до загарбницьких воєн, смерті й каліцтва. Коли 1859 р. Федькович вернувся з полком до Чернівців і познайомився з представниками передової української молоді, що гуртувалася тоді довкола т. зв. “буковинської трійці” — студентів-народників Антона Кобиля́нського, Костя Горба́ля й Лукаше́вича — оформлення його творчої індивідуальності було вирішене. Особливий вплив на молодого поета мав студент Чернівецького університету Антін Кобиля́нський. Прочитавши німецькі писання Федьковича, він порадив йому перейти на українську мову, а щоб остаточно захопити його до цього, познайомив його з творами Котляревського, Квітки, Шевченка та Марка Вовчка.

Полум'яне слово Шевченка і соковитий народній нові дні, грудень, 1954

стиль М. Вовчка полонили Федьковича цілком. Він вирішив стати Шевченком і Марком Вовчком для Буковини. Чим більше знайомився він з творчістю цих письменників, тим дужче й дужче опановувала його ця ідея. Дійшло до того, що Федькович почав не тільки наслідувати, але й просто переспівувати Шевченка — на очевидну шкоду власній творчій індивідуальності. Але поки Федькович зійшов на переспівування — спершу Шевченка, а потім і самого себе — він дав українській літературі ряд творів такої широти почуття, своєрідності мови й стилю, що ними з цілковитою рацією пишеться українська література, а в національно-культурному житті Буковини вони створили цілу епоху.

1862 року у Львові, у видавництві “Слово”, вийшла перша збірка творів поета під назвою “Поезії Юсіфа Федьковича ч. I.” У збірку ввійшли друковані раніш у “Слові”, а також нові “Думи і співанки”, “Баяди й оповідання” та переспіви з німецьких поетів-романтиків, зокрема Шіллера й Улянда. Чимало місця в збірці займали сумовиті, сповнені гіркоти і співчуття вірші, присвячені солдатській долі. Збірка одержала високу оцінку тодішньої критики. Іван Франко писав, що вірші Федьковича “викликали в середовищі молоді начуване захоплення і всі вбачали в Федьковичеві достойного наступника Шевченка”.

Признання передової критики та загальний ентузіазм читачів не пішли Федьковичеві на користь. Перша його збірка була одночасно його найкращим твором, до рівня якого він згодом уже ніколи не сягав. Для дальшого творчого зросту бракувало в нього ширшої освітньої бази, правильного розуміння критики й оцінки своїх спроможностей. Бракувало також відповідного літературного середовища, у якому поет міг би далі формуватися й зростати. Тодішні видавці і взагалі прихильники українського письменства оцінювали поетичні твори Федьковича не по їх свіжості і самобутності, а по

тому, наскільки вони були подібні до Шевченкових. Це ж саме було і з прозовими творами Федьковича — його чудовими оповіданнями з гуцульського та воляцького життя. Вони оцінювалися сучасниками настільки, наскільки нагадували стиль, тон і творчий метод М. Вовчка. Зрозуміла річ, що подібне наставлення переважної більшості Федьковичевих читачів і прихильників не сприяло розвитку його самобутності, а штовхало на слизьку стежку копіювання чужих, хоч і справді добрих, зразків.

Втрата власного голосу особливо відчувається в поезіях. У таких творах як “Дезертир”, “Некрут”, “Лист” та деяких інших неслідування Шевченка доходить майже до копіювання. Своєрідність тематики, властиве Федьковичеві відчуття гумору, особливо ж гумору народнього, та щира теплота оповіді рятують ще прозові твори — і вони лишаються найціннішим з усього Федьковичевого творчого доробку.

Це відмітив рецензент газети “Русь”. Оцінюючи низ загаль високо творчість Федьковича, він висунув, проте, ряд слушних застережень щодо напрямних її дальшого розвитку. Рецензія була рішуче неподібною до рецензій, що їх зник діставати Федькович від своїх безкритичних прихильників, і обурила його докраю. Коли ж 1868 р. вийшла друга збірка поезій Федьковича, тогально промовчана критикою, подразнення самолюбства Федьковича дійшло до апогею.

1872 р. на запрошення львівської “Просвіти” Федькович приїхав до Львова. Тут йому доручили редакцію видань “Просвіти” та становили драматурга при театрі “Руської Бесіди”. “Ледве-ледве я зміг протягнути 14 місяців цієї чорної роботи”, — згадує про це пізніше Федькович. — “Найтяжчим за все на той час для мене було те, що “Просвіта” не тільки вказувала мені теми і план для народніх творів, але правління товариства піддавало цензурі і виправленням мій стиль і мову”. Поет вернувся в своє село ще більш розчарований, ніж був до того.

Під час перебування у Львові Федькович познайо-

мився з М. Драгомановим, який згодом відвідав його в Сторонці-Путилові, а в 1876 р. видав у Києві збірку його прозових творів. 1902 р. у Львові вийшло перше повне видання творів Федьковича за редакцією Івана Франка. Федькович став загальновідомим українським письменником. Познайомившись з його оповіданнями, російський письменник Тургенев, що з увагою ставився до української літератури, переклав деякі з них на російську мову. Проте Федьковича не тішило це будь-що-будь значне признание. Ображений на українське громадянство, що його нібито не оцінило, він почав знову писати німецькою мовою. Однак збірка його німецьких поезій та німецький варіант драми “Довбуш” не зробили на німців жодного враження.

1876 р., після смерті батька, Федькович переїхав у Чернівці і згодом очолив, як відповідальний редактор, першу на українській мові газету “Буковина”, поява якої була великою подією в культурному житті буковинських українців. Поступово Федькович втягнувся в працю чернівецької громади і вже не нарікав на своїх, здебільша уявних, ворогів. У 1886 р. чернівецька громада влаштувала 25-ти літній ювілей його письменницької діяльності. З усієї України надійшли до Федьковича привітальні листи, теплі слова признання та пошани. Незадовго по тому Федькович занедужав, але подолав хворобу. По видужанню написав ще декілька творів, потім знову захворів і 11 січня 1888 р., на 53 році життя, вмер у редакційному кабінеті газети “Буковина”.

— о —

Треба ствердити, що серед великої, різноманітної і доволі нерівної якості літературної спадщини Федьковича є цілий ряд творів, в першу чергу оповідань з гуцульського життя, що заслужено зайняли почесне і тривке місце в нашій літературі. За цей вклад у скарбницю нашої культури шануємо Федьковича — піонера національного відродження, полум'яного співця прекрасної землі буковинської.

Академік М. Д. СТРАЖЕСКО

ВЕЛИКИЙ ЖИТТЄЛЮБ

З нагоди 90-річчя з дня народження (17 вересня 1954 р.) визначного нашого письменника М. М. Коцюбинського, передруковуємо з вересневої книги “Дніпро” (Київ) спогад пок. академіка М. Д. Стражеска.

Ред.

До жовтня 1912 р. зустрічатися з Михайлом Михайловичем мені не доводилося. Але твори його я знав і мені вони дуже подобалися художністю своїх образів, реалізмом і стилем. Я вважав, що Михайло Михайлович найкращий майстер українського художнього слова. Особливо чарівливе враження залишилось у мене після читання його новель “Сміх”, “Персона грата”, “Інтермеццо”, та найбільше подобалася “Фата моргана”. Я знав, що Коцюбинський мешкає в Чернігові, де в мене було чимало знайомих серед земських діячів і лікарів. Доводилося бувати в Чернігові і у хворих. Але з Михайлом Михайловичем якось не щастило зустрітись, і знайомий з ним я не був. Чув, що він хворий на серце, і друг його В. І. Леонтович, в родині якого я частенько лікував, не раз говорив, що хотів би мені показати Михайла Михайловича.

Але ось наприкінці жовтня 1912 року приходять до клініки професора Образцова, де я в той час був старшим асистентом і доцентом, професор-медик Володимир Миколайович Константинович, теж із Чернігова, і просять прийняти для клінічного тривалого лікування Михайла Коцюбинського, у якого, за його словами, почала розвиватися водянка. Зрозуміло, зараз же дано згоду, а прийнявши хворого в клініку, я вжив заходів, щоб надати йому якомога більше вигод. Умістив його

до окремої найвіддаленішої від галасу кімнати, до палати № 9, де було досить повітря, крізь вікно, що виходило на Бібіковський бульвар, було видно Володимирський собор, клаптик синього українського неба, а ранком заглядало сонце, що його, як виявилось, так любив Коцюбинський.

Оглянувшись разом з професором В. П. Образцовим хворого, ми визнали, що стан здоров'я його дуже загрозливий — складна вада серця, міокардит з гострим загальним порушенням кровообігу і застійними явищами в легенях та в печінці, диспепсія і досить значна набряклість. Постійна одуха і безсоння через неможливість лягти до ліжка виснажували хворого і часом позбавляли його того оптимізму, який взагалі був такий властивий Михайлові Михайловичу. Довелося призначити хворому суворий режим, посадити його в крісло, бо лежати він не міг, давати йому багато всіляких ліків, а на ніч морфій, який тільки й давав можливість заснути йому на декілька годин. Хворий неймовірно страждав, нудився і сумував, особливо через те, що довелось обмежити відвідування друзів, які натовпом обступали клініку. Вони приносили йому книги, ласощі, квіти. Палата, в якій він лежав, скидалася на квіткову крамницю. Але якщо на передачу посилок, листів і квітів довелось все ж таки дати згоду, то проти частого відвідування знайомих — запротестувати, бо я переконувався, що кожний візит втомлює хворого і заважає лікуванню. Замість частих візитів друзів довелось запропонувати свої лікарські візити, і я не менш двох-трьох разів на день заходив до хворого, а професор Образцов був у нього щодня. Крім того, до хворого було ще приставлено клінічного ординатора — лікаря Рафієва і спеціальну сестру. Оточений піклу-

ванням і увагою, Михайло Михайлович примирився з суворим клінічним режимом, усвідомлюючи його необхідність, і незабаром сам одмовився від приймання своїх друзів і прихильників, обмежуючись лише листуванням з ними. Частенько, заходячи до хворого в палату, я заставав його за писанням якої-небудь записочки у відповідь на одержаного листа і бачив, що це було йому понад силу, втомлювало його. Але заборонити хворому листування я не наважувався, боячись, що відрив його від життя перетворить природний оптимізм на понурий настрій, який несприятливо відіб'ється на лікуванні. Всі ми в клініці, навпаки, намагалися підтримати в ньому бадьорість, певність в тому, що він незабаром одужає і матиме змогу взятися за літературну працю, за якою він нудьгував. Особливо добре впливало на настрій хворого відвідування професора Образцова. Товариський і веселий Образцов при своєму величезному авторитеті лікаря завжди умів пожартувати, втішити хворого, надати впевненість у швидкому одужанні. Проте ми всі прекрасно розуміли, що одужання бути не може, і в кращому разі можна сподіватися, що встановиться рівновага і досить можливе існування. Незабаром, дійсно, стан хворого покращав. Набряклість зникла, хворий міг уже лежати, перестав страждати на одуху, почав їсти і помітно поправлятися.

У клініці Коцюбинський провадив широке листування. Щодня він одержував по декілька листів, на які акуратно відповідав своїм чітким, розбірливим, скоріш жіночим, ніж чоловічим письмом. Більшість листів він одержував і відправляв через своїх друзів, що акуратно відвідували його між третьою і шостою годиною щодня. Але кожного третього або четвертого дня він одержував листа безпосередньо до клініки через старого фельдшера Гурія Микитовича Прокопенка, з яким Михайло Михайлович був у дружніх стосунках. Завжди нетерпляче і хвилюючись чекав Коцюбинський цих листів і, одержавши, радів і веселішав, починав мріяти про швидке одужання, про виписку з клініки, про повернення додому, до Чернігова, до праці. Якщо листи своєчасно не надходили, хворого охоплював понурий настрій. За таких днів він безпричинно нудився. Помітивши це, я спитав якось Гурія Микитовича, що за листи він відправляє і одержує від хворого, і дістав відповідь, що це "справи сердечні". Звичайно, з деликатності до цього питання я більше не повертався. Значно пізніше, прочитавши видане вже за радянської влади листування Коцюбинського з Олександром Іванівною Аплаксіною, я дізнався, що це саме з нею провадилася жвава кореспонденція, яку так своєрідно охороняв старий клінічний фельдшер Прокопенко.

Здоров'я Коцюбинського, як було сказано, помітно кращало, це було на початку грудня 1912 р., Михайло Михайлович був у піднесеному настрої, мріяв про подорож до Горького на Капрі. З ним він листувався, про нього любив багато розповідати, захоплювався ним як письменником.

Наш хворий був дуже цікавим співрозмовником. У м'яких сердечних тонах він завжди говорив про людей. Найбільш любив говорити про Україну, про її природу, про український народ, сумував з приводу його малописьменності, але був переконаний, що незабаром все зміниться, і він побачить свій народ вільним і щасливим. Заходячи до нього в палату, особливо увечері, я не міг швидко розлучитися з ним. Було затримає він цікавою розмовою, якою-небудь розповіддю, і дивиш-

ся, минуло понад годину за бесідою. Ми, лікарі клініки, дуже прив'язалися до Михайла Михайловича і оточували його ласкою, увагою і дружною, на що він відповідав теж сердечною вдячністю.

Проте одужування все ж посувалося повільно. Добрі дні часто змінювалися на кепські. Кровообіг часом налагоджувався, часом діяльність серця знов підупадала, і загальний стан здоров'я гіршав. Спостереження переконало, що слабкість серця і рецидиви погіршення залежать від існування на клапанах серця процесу запалення, і ніби на доказ цього трапилася буйна кровотеча, викликана звичайним для такого захворювання інфарктом легенів. Це вплинуло на хворого депресійно. Він уже почав втрачати віру в своє одужання, втрачати свій природний оптимізм. Але тижнів через два знову пішло на покращання, незабаром хворий почав потроху ходити по клініці. Передбачаючи рецидив погіршення, я почав підготовляти хворого до виписки додому, до Чернігова, запевняючи, що курс лікування вже закінчено, що тепер треба лише вдома відпочити, а потім готуватися до подорожі весною на південь, до Італії. Михайло Михайлович, якому клініка за три місяці досить набридла, охоче погодився переїхати додому. Мріяв про Чернігів, про зустріч з друзями і, очевидно, з О. І. Аплаксіною. В Києві бачитися з нею було неможливо. А розлука з нею, як ми тепер знаємо з його листів, була для нього тяжка. Та мріям Михайла Михайловича не судилося здійснитися. По поверненні до Чернігова йому стало гірше і він уже не міг виходити з дому.

Я двічі виїжджав до Чернігова для консультації. Вже через місяць після від'їзду Коцюбинського з клініки, в лютому, вдруге — на початку квітня, вже днів за 4 до смерті. Тоді я їхав до нього з тяжким почуттям, добре знаючи, що нічим йому допомогти не можна. І дійсно, я знайшов хворого з великими набряками, жовтухою і одухою, через яку він постійно вимагав кисню. В низеньких, маленьких кімнатах його власного будиночка було душно, і хворий весь час просив відчиняти вікна. День якраз випав чудесний, ясний, соняшний, як це трапляється ранньої української весни. Через вікна було видно за Десною залівні луки. По деревах садка, що оточував будинок, набрякали брунь-

ГРОМАДЯНИ!

Подбайте про те, щоб у Вашій хаті, Рідній Школі та по Ваших Товариствах на почесних місцях висіли портрети визначних постатей українського національного та церковно-релігійного життя з Видавництва

М Е Т А

Р. О. Box 371, Term "A", Toronto, Canada

Питайте в українських книгарнях, Товариствах або у Видавництві на вище подану адресу.

Відпродавцям відповідна знижка.

Частина прибутку призначена на допомогу хворим, жертвам останніх визвольних змагань.

Ф А Р Б И

і

ТАПЕТИ — (WALLPAPER)

Власник: ОЛ. ОХРИМ

купите найліпше в

METROPOLITAN PAINT & WALLPAPER CO.

823 Dundas St. W. — EM. 4-6597

Toronto, Ontario

ки, земля була вогка, де-не-де пробивалася вже молода зелена травичка і перші жовтенькі квіточки. Кризь відчинене відкно до кімнати вливалось тепле, насичене ароматом повітря ранньої весни.

Пригадую, що коли я ввійшов до кімнати хворого, там була Віра Устимівна, діти та двоє-трое з друзів. Побачивши мене, хворий простягнув руку, уважно і пильно подивився мені в очі і сказав: "Дивіться, яка гарна природа, яка краса... а я ось умираю", — і сльози затуманили його зір. Ні у мене, ні у кого з сім'ї і у друзів не знайшлося слів втіхи. Будь-які банальні слова з боку лікаря до хворого перед смертю звучали б неправдою, а саме неправду Коцюбинський не любив і не терпів — він стояв тільки за правду, яка б тяжка вона не була. І ми мовчали.

На другий день я виїхав до Києва, попередивши

родину, що дні хворого злічені! А через днів чотири професор В. М. Константинович, зайшовши до мене в клініку, сказав, що Михайло Михайлович Коцюбинський сьогодні помер.

Ми всі знали Коцюбинського, були дуже пригнічені цією звісткою. Ми розуміли, що українська література втратила одного з найкращих письменників, прекрасного стиліста, майстра української прози, великого художника.

Михайло Михайлович любив свій народ, болів його горем, і в своїх творах вказував народові шлях до кращого, вільного і культурного життя. Про цю м'яку, гуманну людину, про великого письменника, видатного художника завжди згадуєш хвилюючись, з великою пошаною, і кожного разу жалкуєш, що це талановите життя так рано обірвалося.

НАШЕ ЛИСТУВАННЯ

Вельмишановний Пане Редакторе!

Сьогодні хочу з Вами трохи подискутувати. Але по-дискутувати не в тому розумінні, щоб Вам свої погляди накинути, а просто тому, щоб Вашу думку зачіпяти і можливо надклявати щось нового, творчого, що уявляю єдиним рушієм всякого поступу. Не йду до Вас з готовими ствердженнями, бо вважаю, що ми обидва не звичні до сприймання тез, які намагаються життя формувати, а не з нього витікати. Не йду теж і з випробуваними пілюлями, від яких тільки узалежнюю оздоровлення нашої дійсності, бо вірю, що не лікарі створили зрізничковані недуги, а власне лікарі їх зрізничкування. Не йду і з переконанням, що життя дається зводити до програм, ідеологій, осіб, партій чи організацій, бо для мене життєздатними проблеми, а не їх носійництво.

Тільки в дискусії, вільній від перевантажень з минулого, спертій на глибокому вивченні сьогоdnішнього, можна проектувати завтрішнє. Тільки в дискусії, у якій хтось може і має щось нового сказати, може зсинтезуватися відійшло і викристалізуватися майбутнє.

Коли таку настанову брати до уваги, то з жалем мушу ствердити, що у Вашому журналі "Нові Дні" до нині такої дискусії не було. Бо ж трудно нею звати Ваше листування з окремими читачами. У ньому Ви згори відкидаєте іншу думку, думаючи, що єдино Ви найкраще розумієте українство. Кмітливість Ваша, гострота, інколи навіть дотепність у тих відповідях аж ніяк не нові у своєму заложенні, вони роблять враження, що Вас більше цікавить сензаційність, аніж боління над дійсністю, може навіть бовтання води між берегами, щоб не стояти на місці, аніж про бажання поглинути все, що по дорозі. Бо признайтеся: чи говорячи комусь про його недорікуватість, можна мати до нього претензії — чому він Вам не приятель? Конкретно: Вам не дають заснути окремі "івці". Що ж Ви їм у протигагу зі свого боку ставите? Досі самі ствердження їх помилок та неакуратності. А де ж те нове, творче, оте, що формувало б нову людину?! Вони зростали на запереченні тієї дійсності, яка їх кликала до життя. Зростали з вірою, що служать новій правді. Чи думаете, що їх збити з дороги можна лише самим толпанням тієї їх віри? Всякій вірі мусить протиставитися нова віра. І це ось перша недостача Вашого журналу. Немає в ньому нової віри. Є лише заклики до поправи. Може навіть з обгрунтованими сумнівами про сліпий послух, нетолерантність, не тільки моральне, але й фізичне нищення інакомислячих, але не у площині спадіння, а радше земного напоминання.

Не інакше є справа у Вашому журналі з перевражливим Вашим страхом перед двома Українами: придніпрянською і галицькою. Не хочу підкреслювати, що вся Ваша ненависть до всяких "івців", власне базується на свідомості, що вони продукт галичанства, але сппитаю Вас, який сьогодні стан на рідних землях? Труїзм газетний повторяти: є один нарід, одна незламна його воля до державного життя та одна на всіх фронтах на смерть і життя з ворогом боротьба. Чо-

му ж тоді Вам не стати виходити від сьогоdnішньої України в задивленості на завтрішню?! Чому ж той образ України, що з перед кільканадцяти років Ви його заховали у своєму серці, так напосильно намагається нам його закріпити ще сьогодні? А тоді, чому на інший образ такої ж України не дозволяєте іншим? Мертвота грозить і Вам і тим іншим. Тієї України, що ми її покинули, ніколи не застанемо! Чуете: ніколи не застанемо! Лише в найтіснішій зв'язі з сьогоdnішньою Україною ми можемо з нею рівночасно терпіти, боротися і перемогати.

Наше відношення до Неї не може і не сміє бути вчорашнє! І оце ось друга вимога до Вашого журналу на нинішній день. Не може Вам йтися про це, чи ще там якийсь "галичмон" кусає великого Хвилювого, бо цього останнього непотрібно відстоювати, коли він сам себе уже відстояв. Ви шукайте, що ще неказаного про нього Ви могли б нам доповнити. Несказаного без окремого обожання чи ненависницької забриханости. Не прислухайтеся теж до того, хто зі "східняків" впаде на концепцію і Західню Україну вже навіть не областю, а повітом ще зробить. Ви зважте безпристрасно її історичний питомий тягар для всієї України, і визнайте за нею належне місце. Це буде Вашим еством засвідчуване соборництво, а не дотеперішньою декларативністю. Не підсилюйте оливою вогню у час, коли який-небудь поділ нас за територіями, давно засуджений пролотою кров'ю найкращих синів українського народу. Кому потрібна Ваша легітимізація, що у Вашому журналі співпрацюють і галичани? Чому не відкликається, що містите речі українських авторів? Така постова надасть Вашому журналові поваги, він стане збірником, з якого плестимуть животворні сили для і так докраю поторганих наших нервів.

Але мій образ був би неповним, коли б я не торкнувся ще й інших питань. Третьою недостачою Вашого журналу є нез'ясування наших завдань і ролі у відношенні до спільноти української, яку творимо. Під еміграцією Ви не смієте розуміти лише новоприбулих і то з парадіальним світосприйнянням. Україна не може бути інтерпретована як географічна карта, а як велика психологічна концепція, як храм осягнутого вже духового надбання та як невичерпне джерело світовідродження. Вона не може бути показана у сфері відокремленої самотності, а в спорідненості з вселюдськими надбаннями і власне на тлі їх підкреслена та її самотність. Ми повинні не стільки європеїзуватися, як європеїзацію українізувати. Це дасть нам нарібок з української молоді. Питання, ставлені нами досі, тій молоді — чужі. Вони занадто українські. Занадто окреслені цінностями, які не то, що не даються їй відчути, але й зрозуміти. Чи ж не комплекс меншевартості викликає в молоді наше переконання, що патріотизм до України, це лише страждання за неї (?? П. Вол.) і то в той час, коли тій молоді по школах, до яких вона ходить, втовкмачується в голову, що батьківщина не тільки накладає обов'язки, але й признає привілеї, а в першу чергу домагається жити для неї. Чи ж не жалю до нас та молодь відчуває, що вона не може стати творцем історії України, бо до її творення, за нашими

рецептами, покликани лише оті наші партії, що гризуться над тією історією як собаки над кісткою. Не підкреслимо однобічно, що українство лише питання крові, бо воно в нашій дійсності найперше питання виховання, питання служіння Богу і ближньому, несення допомоги поневоленому і покривдженному. Українство — це змаг людини за рівність і справедливість на землі. Це колосальні нагоди себевияву і лаврів слави. Це повноцінна людина з Божим обличчям на землі.

Може ці вимоги мої до Вас завеликі, загострі, але вони витікають з наболіlosti за нашу дійсність. Їх завданням не є заперечити Ваші здобутки чи знецінити пророблену Вами роботу. Я Вас часто подивляю: оту Вашу заповзатість, самовідреченість. Але я не можу даліше потурати втоптанім стежкам, не можу, знаючи Вашу енергійність та організаційну спроможність, не домагатися від Вас зробити "Нові Дні" живим клаптиком живої України. Хай майбутній історик не занотує його як бібліографічну позицію, як сотні інших журналів, а таки ствердить: "Нові Дні" дали нам нового українця.

З належною пошаною до Вас

В. Скорупський

Друкую Вашого листа, пане Скорупський, але дискутувати не можу, бо не мав би де віддрукувати свою відповідь Вам. Обмежуюсь довідками:

1. Хвильвий — не вчорашнє, а сьогоднішнє — Ви помиляєтесь. Я його ніколи не "боронив", а саме шукаю "ще несканованого про нього", як Ви пишете. Напр., його твори, думки про нього інших, статті: "Чи і як негує Т. Шевченка Хвильвий" Ю. Кошеляка, "Хвильвий без політики" проф. Ю. Шереха. Чого ж Ви хочете?

2. Я вважаю, що три західні області (не одна, як Ви пишете), — Львівська, Дрогобицька, Станіславська — не дали більше від Київської, Одеської чи Херсонської. Тут ми маємо різні погляди. Знаю тільки, як і Ви, хоч не признаєтесь до того, що в наслідок змагання двох найбрутальніших імперіялізмів — російського та австрійського, ряд передових людей наших перекинули в Галичину великі кошти й культурні сили, себто мудро використали ситуацію. От і Донцов у наслідок цього породив отих усіх "івців" не в Харсоні, а у Львові... Чи варто це питання зачіпати? Я його ніколи не рухаю, а Ви вирішили, що я не знаю цього. Шкода.

3. "Легітимізація" про співпрацю галичан у "Н. Д."... Не так. Я писав: "Друкую не імена авторів, а твори", додаючи, що зовсім не цікавлюсь, відки походить автор. Чого ж Ви мені робите закиди, а не тим, що обвинували мене в однобічності?.. Колись я думав, що Ви об'єктивніший. **П. Вол.**

Вельмишановний Пане Редакторе Волянник!

Сердечно дякую за висилку "Нових Днів" для Остєвропа-Інституту. Тільки Ви мене зле зрозуміли, коли думали, що всьоді треба висилати гратісово. Зовсім не так. Діловод цього інституту сказав мені, що вони можуть і абонувати, треба тільки виставити рахунок.

Я зовсім не поділяю Вашої думки, що "гірше для німців", чи кого там, коли вони нами не цікавляться. Воно навпаки! На жаль, так як і Ви, думали й давніше наші видавці, тому нічого не посилали за кордон, і тому тут така порожнеча і неможливість працювати над якоюсь українською проблемою. І коли прийде час, що ми зможемо виїжджати на студії за кордон, то в Німеччині годі буде найти для цього ґрунт. А мандрувати до США не зможуть наші люди так легко, як дехто собі уявляє. Я вже перестала нагадувати нашим видавцям про їх повинність, бо це все одно, що бити горохом об стіну. Це тільки знак, що наші видавці більше думають на свій гешефт, ніж про пропаганду української справи. Натурально, що кожний підприємець мусить дбати про прибутки і розвиток свого підприємства, але ми, українці, маємо тут ще друге, не менш важливе завдання: інформувати чужину про нас. От написала я до видавництва Тищенко і Білоуса, щоб вислали мені книжку Яковлева про "Переяславський договір", натурально за заплавою. Думаєте, що вислали? Ані не писнули! І так всі, включно з УВАН!

...Хоч я "галицька патріотка" і греко-католичка, то все ж таки читаю за великим зацікавленням і приємністю Ваші "православні" "Нові Дні", і вважаю їх од-

ним з найцікавіших українських популярних видань, поділяю Ваші погляди, і радію, що є між нашими видавцями така безкомпромісова людина, що має тільки одне бажання — добро цілості. Натурально, така людина не бажана нашим ворогам, тому треба її цькувати аж до фізичної ліквідації. Та чи не цькували проф. Петрова, не називали його комуністом, та ще по його мученицькій смерті писали (проф. Шербаківський в "Укр. Думці", Лондон, тому щось два роки), що "Петров стояв на московських позиціях", бо замість "ї" на місце "я", написав "е", цитуючи "Слово о полку". От і "докази"! Чи дивуватися тоді нашим "грицям", що вони повірять такому компетентному вченому, людині, якій пора подумати про "спасіння душі"? І чи дивуватися, що ці "гриці", маючи такі "докази" "московського" агентурства, заманюють безневинного Петрова до Миттенвальду і там його мордують? Треба ж ліквідувати таких "замаскованих" агентів! Бо Петрови не родяться щороку, і зліквідувати його раз, вистачить на довгий час. Жаж і сором за цих примітивів-гриців, що підпадають під сугестії наших сенільних і непочитальних вже "вчених". Ці наші "вчені" накоїли вже стільки лиха, що просто годі повірити в їх українськість.

Як легкодушно і по-дурному обвинуває Вас пані Овчаренко у "безбожництві"! І де в цих людей християнська мораль і етика!

Мені здається, що "Нові Дні", це єдина трибуна, з якої можна почути безстрашне, безоглядне, але правдиве слово. Тому Вас ненавидять, погрожують, і то ці фарисеї, але запевняю Вас, що Ви маєте також багато прихильників і між галичанами, бо не всі галичани бандерівці і прихильники терору. Наш галицький "П'ємонт" став тут, на еміграції (та вже і в краю!), тереном гангстерства, розбійників і терористів, умового невігластва, моральної гнилі. Тільки не всі! Та, на жаль, ці ліпші мовчать і стоять осторонь. А тут треба бити на сполох! Тому не думайте, що всі галичани проти Вас! О, ні! Мені байдуже, чи якась українська людина, коли вона позитивна, є православна. Головно, щоб це була корисна українська людина, а такою людиною Ви є. Якби ми мали тут нашого митрополита Андрея, запевняю Вас, що він викляв би давно цих "гурра-патріотів"-братовбивників. Так, як Папа зробив це з комуністами.

Останьтеся даліше таким, яким були дотепер — безкомпромісовим громадським і культурним діячем. Тільки будьте обережні! Обережного Бог стереже!

Якнайкращі побажання в підприємстві і для Вас особисто!

Щиро вітаю

Д-р Г. Наконечна, Мюнхен, Німеччина.

Вш. п. В. Б-ко і всім іншим читачам, що запитували у справі поміщення статті М. Сосновського ("Н. Д.", ч. 58).

Не турбуйтеся — це зовсім не означає якоїсь зміни курсу... М. Сосновський давно вже не редагує "Гомону України". А коли б навіть і редагував, то я не бачу причини, яка б була перешкодою у співпраці його в "Н. Д." Я вже пояснював у свій час австралійським читачам, що друкую не імена авторів, а їх твори, зовсім не цікавлячись відки походить автор і до якої партії він належить і чи належить взагалі — то його справа. "Н. Д. — журнал безпартійний і загальноукраїнський."

Чи я згоден з тією статтею і з поглядами М. Сосновського взагалі? Не зовсім і не завжди. Зокрема ми з ним розходимося у питанні внутрішньої української політики (хочби в питанні Національної Ради). Не дуже я захоплений і теоріями Тойнбі, але треба пам'ятати, що Тойнбі сьогодні один з найвизначніших істориків світу і його погляди знати мусимо. Не будьмо сектантами в науці й політиці.

П. Волянник

ДО УВАГИ НАШИМ ПЕРЕДПЛАТНИКАМ

1. З цим числом закінчуємо рік, з цим числом закінчується і більшість передплат. Дуже просимо вчасно відновити передплату, не чекаючи на нагадування чи припинення висилання журналу. Коли маєте труднощі, то повідомте — слатимемо в борг.

2. На Вашій наліпці поруч з прізвищем є якесь число. То число журналу, яке у Вас останнє заплачене. Це число 59. Перевірте, коли кінчається, чи вже кінчилась, Ваша передплата.

3. Ми не беремо відповідальності, коли хтось з передплатників дає гроші особам, які не проголошені нашими представниками. Тому вибачаємось перед особами, що заплатили п. М. С-ві. Поки ми думали, що там мова про кілька осіб, то ми журнал слали. На жаль, виявилось, що там стала жертвою більша кількість осіб. Просимо надалі враховувати можливі непорозуміння з такими "прихильниками" журналу.

4. Читачів з Австралії просимо врахувати, що висилання грошей з їх країни досить ускладнене. Тому просимо **без конечної потреби** не перевантажувати цим осіб, які допомагають нам з чисто моральних, а не матеріальних мотивів, як пп. Д. Нитченко та С. Яворський та інші. Намагайтесь висилати самі.

Передплатники з Австралії мусять врахувати, що журнал до них іде довший час і передплату треба висилати завчасно.

Редакція

ДО НАШИХ ЧИТАЧІВ У КЛИВЛЕНДІ, ОГАЙО, США.

Будемо вдячні, коли повідомите нас, чи ще існує у Вашому місті книгарня "Дністер", 2391 Вест, 11 вулиця, власник В. Ільчишин. Справа в тім, що там ми маємо рахунок на більшу суму, а п. Ільчишин нам уже біля двох років не відповідає. Листи (навіть рекомендовані) не вертаються, то ніби існує. Звертатись урядовою дорогою поки що уникаємо, але ніби й не маємо наміру дарувати гроші передплатників, призначені на журнал та на дитячі видання...

Коли згадана книгарня змінила адресу, то будемо вдячні читачам за нову адресу п. В. Ільчишина.

Редакція

ЯК МИ ІНКОЛИ ПИШЕМО?

Нотатки з української преси за місяць

ДИВНА РАДІСТЬ...

"Жан Драпо, **поборник злочинства**, мейором Монреалю" — радісно повідомляє "Новий Шлях" (Вінніпег, Канада) у числі від 1. листопада 1954 р.

Очевидно "Новий Шлях" зовсім не має читачів у Монреалі. Ми їх маємо, тому ніяк не тішимося, а навпаки — сумуємо і пробували замовити панахиду за їх праведні душі, бо сумніваємось, щоб вони ще були досі живі, коли "**поборник злочинства**" став головою їх міста...

Але панахида не відбулася, бо священник порадив нам вислати редакторів "Нового Шляху" Буквар Л. Демолович, що ми й робимо з приємністю і з вірою, що він стане таки у великій пригоді...

"СКІНЧЕНІ ДАМИ..."

"Америка" (Філадельфія, США) в числі від 1. листопада ц. р. у вістці про висилку з СРСР жінки американського дипломата Сомерсета, запевняє своїх читачів, що пані Сомерсет, з метою заспокоїти свого батька телефонувала йому, що вона і її товаришка поведились, як "**скінчені дами**" і не можна їм закинути ніяких помилок у поведінці...

Кажуть, що її батько, одержавши таку "радісну" телеграму, заплакав...

"СКУПЧЕННЯ УКРАЇНИ..."

"Наша Мета" (Торонто) в числі від 30 жовтня ц. р. в передовій "Листопад" пише таке:

"Як би тодішня Антанта була нам дала таку підтримку, що її вона дала Чехословаччині чи Польщі, то Українська Галицька Держава була б закріпилася і стала порядковим чинником на Європейському Сході, була би стала тим державно-творчим ядром, біля якого були би скупчились всі протимосковські і протибольшевицькі державні твори (Україна, Грузія, Азербейджан, Білорусь), що повстали на руїнах царської Росії."

Одним словом, умийтесь, пане Босій! Або хоч посуньтесь, будьте ласкаві — нехай більші за вас сядуть...

Щоб читач не дивився чорно на світ і зокрема на листопадові події, то нагадаємо, що творці листопада не мали наміру "**скупчувати**" коло себе **Україну**, а навпаки: голова краевого військового комітету у Львові, полковник Д. Вітовський, у наказі до військ 1 листопада 1918 року писав:

"Визволений від чужої влади **Львів**, клонить голову перед **столицею соборної України, Києвом**."

А 1 грудня 1918 р., коли тільки Директорія УНР закріпила свою владу по поваленні німецьких окупантів і гетьмана, у Фастові було укладено т. з. Передвступний договір між Директорією УНР і державним Секретаріатом ЗУНР, перші два пункти якого звучали так:

"1. Західньо-Українська Народня Республіка цим заявляє непохитний намір злитися в найкоротшім часі в одну велику державу, з Українською Народною Республікою, значить **заявляє свій намір перестати існувати як окрема держава, а натомість увійти з усією своєю територією й населенням, як складова частина державної цілості, в Українську Народну Республіку**."

"2. Українська Народна Республіка заявляє цим рівнож свій непохитний намір злитися в найкоротшім часі в одну державу з Західньо-Українською Народною Республікою, значить, **заявляє свій намір прийняти всю територію й населення Західньо-Української Народної Республіки, як складову частину державної цілості, в Українську Народну Республіку**." (Всі підкр. мої. П. В.)

"Не ті тепер люди, Хорол річка не та", — сказав би Тичина, а ми мусимо мовчати. Нехай говорять інші — ми тільки цитуємо...

"ПРОЩАЙ РОЗУМЕ, ЗАВТРА ПОБАЧИМОСЬ..."

Вождь СВУ на Канаду й на околицю, П. Колісник (не лякайся, читачу, не справжнього СВУ, а отого бандеро-плющо-калинниківського!) у летючій доповіді д-ра Ю. Русова 24. 10. 54 р. пише так:

"У наш zdeгенерований вік, який покланяється матеріальним ідолам, а книжкові ринки та преса заливають повинню дїструкції й аморальності і виховавчий тон веде розбещена вулиця, — привело до згубного занецищення віруючих національних душ і впали вартості людини!"

"Обезголовлений вік іде, хоч уже з опертям, бо чує запах крові, але іде, як наліганий віл до різниці."

Справді: "Прощай, розуме, завтра побачимось!..." (Якщо зустрінемося, звичайно...)

УРКАГАНСЬКА СОБОРНІСТЬ...

"Америка" (Філадельфія) у числі від 18. листопада подає репортаж Семена Байдовича "Наш рідний Львів". У цьому репортажі описується концерт, присвячений Львову (у Філадельфії). Автор запевняє, що з нагоди концерту "Наш рідний Львів" у нього "в думках насувалися всякі рефлексії (правопис оригіналу. Ред.) і аналогії про інші українські міста": Київ та Одесу. На ці "рефлексії" занято майже третину репортажу. С. Байдович приходить до висновку, що ці міста "психічно" подібні одне до другого, бо:

"Хто мав змогу (й відвагу теж) глибше заглянути в нутро тих міст, хто не лінувався зайти на їхні гоми́ні базири, у їхні парки, на передмістя, як от на таку Молдаванку в Одесі, чи Замарстинів у Львові, той зразу помітив, які психічно близькі собі були **перекупки, візники, чи босяки Києва, Одеси і Львова**."

"Однаково соковито звучали лайки київських, одеських, чи львівських перекупок, у Києві з невеликою, в Одесі з більшою домішкою московської мови, а у Львові з домішкою польської. А які схожі були типи київських **ракло**, одеських **урків** і львівських **батарів**. Ця психічна схожість **незаперечна**. Однаково нам усім дорогий Київ, Харків, Одеса та Львів." (Підкр. мої. П. В.)

Словом, соборність аж гуде.

Хочемо потішити С. Байдовича, що "соборність" тепер, завдяки такій "славній і заслуженій" частині української нації, як "ракли", "урки" та "батари" досягла свого вершка. Сьогодні одеські урки в братньому єднанні з львівськими батарами виспівують на Замарстинові:

"Ех, я брошу кірпичину
Со второго этажа,
Кто палюбїт мою мілку,
Тот покушаєт ножа!..."

А щодо Коломиї, то там теж походить такий собі одеський "парень" і виспівує під гармошку трохи мінорнішої:

Фонтан черьомухой покрился,
Бульвар Французскїй весь в цвѣту.

НОВІ ДНІ, ГРУДЕНЬ, 1954

“Наш Костя, кажеться, влюбівся!” —
Кричачі грузички в порту...

Щодо Станиславова, то туди завітали бригади київських та харківських “раклів” і завзято змагаються в дуєті:

Київські (басками):

Ти ж моє люблю-бубу,
А я твоє цмоко-ко!

Харківські (заливаються тенорками):

Пошла курица в аптеку
І сказала: кукуреку! —

“Дайте пудри і духов,
Обманивать петухов!”

На це все захоплено дивиться всесоюзна босота з “зореносного Кремля” і під “колективним керівництвом” самого Жоркі Маленкова окцентує:

Зачем нам ехать в Аргентину,
Когда дела пошли на Украйну! —
На Молдаванке есть веселая півня,
Там собиралася компанія блатная..

А ти, читачу, хвилюєшся! І якої біди тобі треба?
Не сумнівайся: плян виконано й перевиконано..

П. Волиняк

Крок до мистецтва

ВИСТАВА АНСАМБЛЮ “ЗАГРАВА”

“..Проблему театральності Лесних творів й досі ще не розв’язано..”

(П. Рудин, “Леся Українка — твори”, т. 5, стор. 8, Нью-Йорк, 1954).

Є два погляди театральної критики. Один з них намагається розглядати драматичний твір за його жанровими та стилевими ознаками, за його композиційною будовою. Другий розглядає драматичний твір з точки погляду її вартості історичної або актуальності до проблем сьогодення. Немає жадного суніву, що є більш підстав розглядати “Адвоката Мартіяна” Л. Українки з точки погляду порушеної проблеми в драмі до сучасної дійсності. Бо, коли цей драматичний твір майстерно створений щодо жанру й стилю, то за композиційною будовою він є одним з найслабших в драматичній спадщині Лесі. Ця сторона й була причиною того, що “Адвокат Мартіян” залишився поза вогнями театральної рамп.

Композиція пєси, що фактично кульмінації досягає вже на кінець першого акту залишає другий акт, як лише поступову розв’язку. Тому другий акт залишається в композиції “доважком”, додатком до основного конфлікту, що стається в першій дії шляхом народження його в зіткненні двох світосприймань (сцени Мартіяна з Аврелією та Валентом) та поглиблення стану основної дієвої особи.

Хиткість композиції драми відчув режисер вистави театру “Заграва” С. Теліжин, який намагався акцентувати свою увагу на сцені другого акту, на появі Центуріона вігілів, як суворої римської влади, як символу поганства. У цьому сенсі зрозуміла увага режисера, яку він приділив постаті брата Ізогена, як символу християнства. Задум ішов по лінії протиставлення сили сили, влади владі, життя адміністративного до життя духовного. Цим композиційна цілість врятовувалася, у виставі знаходилася єдина пов’язуюча лінія. Брат Ізоген мусив би залишатися образом, що символізує наказ духовної влади, тим більше, що чисто гуманні сторони християнства стверджені образом Альбіни. Чи підкреслення наказу духовної влади підсилюється наданням Ізогенові рис запальності провідника, темпераменту промовця? Ні. Брат Ізоген сам зазначає, що “проповідників у нас не брак” й “тепера церква мусить.. рівним голосом, як мудра ненька, розважно говорити”. Розважність мудрої неньки проти безпосереднього гарячого вбивства владою.. Цей момент в режисерському тлумаченні яскраво не доведено.

В режисерському тлумаченні С. Теліжина перемагає Мартіян-громадянин, врешті, як і в автора. Фінальні мізансцени яскраво підкреслюють перемогу в нього громадського над особистим. Попередні адвокатські успіхи Мартіяна створені в обставинах таємничої атмосфери його дому. Цього середовища, — атмосфери відокремлення дому Мартіяна від римського життя й боротьби християнства з ним, — не створено у виставі, хоч цей задум існував. Про це свідчить тяжка монументальність сценічних конструкцій декоратора вистави

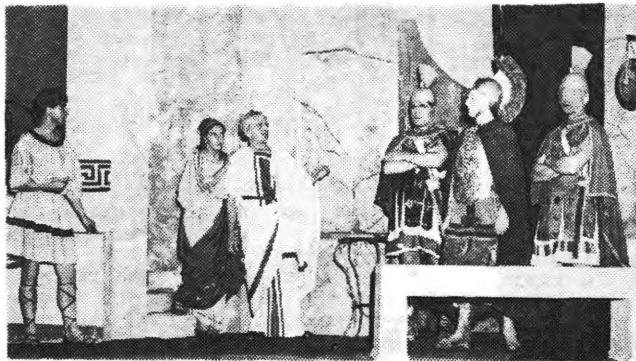

Зліва: В. Довганюк (Валент), Ю. Бельський (адвокат Мартіян), І. Смуk (Мім), М. Лялька (Ізоген).

тіяна. Але це лишається єдиним чинником, бо не знай-О. Теліжина, що символічно відгороджують дім Мар-дено засобів протиставлення замкненості Мартіяногов дому (через Міма, Германця тощо) й широчини іншого життя поза домом. Воно у виставі не стверджується палкими закликками Аврелії та Валента.

Ці деякі режисерські недоліки не знімають позитивів вистави. Вона, по-перше, цінна тим, що порушує знову проблему театральності Л. Українки (такі справді ще не розв'язану) й доводить, що її можна знайти навіть у слабших драматичних творах авторки. Друге — тому, що вистава актуальна саме тепер, коли в еміграційному середовищі в душах багатьох утворюється конфлікт поміж державним життям нового світу та замкненістю й обмеженістю власного середовища з якого ще чимало не знаходить виходу. Третє — тому, що вистава "Адвоката Мартіяна" говорить про даль-ший успішний крок молодих акторів-аматорів. Правда, з ними ще далеко не все гаразд. Дикція усіх змушує вдатися до регулярних вправ. Костюми потребують кращого освоєння (шкіци їх вдало зроблені С. Телі-жиним). Але, творчий зріст молоді в цій виставі на-очний.

В. Ревуцький

Зліва: І. Гонтар (Констанцій), Н. Тарновецька (Аль-біна), Ю. Бельський (адв. Мартіян), М. Чорнієвич (воїн), А. Ільків (центуріон) та М. Грабовський (воїн).

КОНЦЕРТ ДАРІЇ КАРАНОВИЧ

Щоправда наш музичний сезон у Торонті доволі вбогий на концерти більшого розміру, проте час від часу вдаються зовсім поважні імпрези, які підносять людину і спонукають вірити у краще музичне май-бутнє.

До цього роду імпрез можна зарахувати без сумніву й фортепіяновий концерт Дарії Каранович, улаштований 14 листопада заходом Муз. Інституту ім. Лисенка.

Поеднуючи глибоку музичну культуру з повними снаги і прецизії технічними виразовими засобами, Дарія Каранович зуміла розвинути впродовж вечора всі свої давні мистецькі прикмети.

Хоч перша частина концерту була більше під зна-ком зосереджування сил, то все таки годі не згадати повну вдумливості Ралсодію г-моль оп. 79, Но. 1 Брамса, блискучу Прелюдію Ес-дур Левка Ревуцького, як і повен розмаху Етюд діс-моль оп. 8, Но. 12, Скря-біна.

Проте на вершку сил стала Дарія Каранович в дру-гій частині концерту, визволяючи з інструменту цілу бурю звуків, повну художньої наснаги й нюансів. У цій частині концерту почули ми Сонату оп. 10 Антона Рудницького і ряд творів Шопена. Соната А. Рудниць-кого, видатного нашого композитора, заслуговує на особливу увагу. Це твір без сумніву український, на-писаний зв'язно й прозоро, із знаменитим використан-ням фортепіянової фактури. Не перевантажуючи тем (соната побудована в I і II чч. на тематичному мате-ріалі стрілецьких пісень) — зайвим сентименталізмом, композитор досяг особливого блиску у складному тех-нічно і повному сили та гумору фіналі — зв'язність, звучність і неперевантаження твору технічним компо-зиційним баястом безумовно промовляє за тим, що він стане згодом загальною популярний.

Дарія Каранович виконала сонату А. Рудницького

з притаманним собі ентузіазмом і розмахом, закінчую-чи концерт двома "лірично-плястичними" Ноктюрнами Шопена і двома етюдами цього ж композитора: Ас-дур оп. 25, Но. 1, і ц-моль оп. 10, Но. 12.

Особливо в революційному етюд Дарія Каранович дала з себе все, що може дати зрілий і повен глибо-кого зосередження віртуоз: надхненний патос і повен клясичної рівноваги розмах.

Середньо численно зібрана публіка (а годилося би, щоб була справді численна) нагородила концертантку рясними оплесками, змушуючи до наддатків, що з них прелюд пасіонне Е. Зауера був безсумнівним майстер-штюком.

І. Ковалів

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Ів. Лисенко, Торонто	3
І. Вишинський, Форт Вілліам, Онт., Канада	1
М. Гнатів, Вінніпег, Канада	1
М. Шаблій, Чикаго, США	1

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД ЖЕРТВУВАЛИ:

М. Белендюк, Асторія, Н. Й., США	1.40
С. Гнида, Едмонтон, Канада	1.00
П. Мазур, Лондон, Онт., Канада	1.00
Р. Осташевський, Едмонтон, Канада	2.00
П. І. Михайлишин, Форт Вілліам, Онт., Канада ..	1.00
В. Євтушка, Ошава, Онт., Канада	1.00
П. Свириденко, Форт Вілліам, Онт., Канада	2.00
Н. Васильченко, Солт Лейк Сити, Ута., США	1.50
О. Палаташ, Детройт, США	2.00

Невідома особа з Торонта (не вчитасмо прізвища, лист від 10 жовтня, ц. р.) 1.00

Сердечно дякуємо всім поширювачам журналу та жертводавцям. Просимо інших читачів піти за їх при-кладом — все це спричиняється до розбудови журналу і на видання для наших дітей.

Редакція

"ПАХНЕ МЕДОМ І ЖИТ-НІМ ХЛІБОМ — ДРЕВНІМИ ЗАПАХАМИ РІДНОЇ ЗЕМ-ЛІ". Так говорить письменник Волошин

Якщо хочете пригладати свою батьків-ську хату і її запахи, то купуйте хліб, булки, всяке печиво тільки з україн-ської пекарні

Dempster's Bread Ltd.
1166-1168 Dundas St. W.
Toronto

Телефон: LO 1196

Л. ЛУНСЬКИЙ ОКУЛІСТ

Екзаменуємо очі, добираємо окуляри на різні недовомання очей, нервовість і болі голови.

Говоримо по-українськи
470 College St. — WA 1-3924

Ми мали слушні причини обережності перед вуличним рухом у місяці листопаді, тому що поліційна статистика випадків виказує, що це найнебезпечніший час в році.

Довгі ночі, темний одяг, що його носять прохожі, мокре листя на дорогах, покриті парою скла, всі ці чинники сприяють збільшенні випадків, що є причиною смерти та калічення наших громадян.

Як шофери так і прохожі не можуть по заході сонця цілком добре бачити, тому щоб оминати випадки, через обмеженість зору ми повинні бути особливо обережними.

ШОФЕРАМ ТРЕБА ПАМ'ЯТАТИ ТАКЕ:

1. Ідь повільно. Пам'ятай, що швидкість мусить залежати від умов, а темрява вимагає обережності.

2. Часто перевіряй своє авто, особливо фари. Справні фари -- перша запорука безпеки.

3. Уважай на перехожах та на авта з притемненим світлом чи без світла взагалі.

4. Користайся правильно з своїх світел -- далекосяглі світла вживай тільки на головних шляхах. Не забудь притемнити їх перед зустрічним авто. Короткосяглі світла вживай у містах та під час мряки.

5. Притемни свої світла навіть тоді, коли шофер зустрічного авто не зробив цього. Уважай на правий бік шляху.

6. Упевнись, чи всі світла твого авта засвічені, поки виїдеш на рухливу вулицю.

7. Не зупиняйся вночі на полотні великого шляху, з'їдь набік і залиши світла.

8. Поступись перед порушенням правила кимсь іншим -- пам'ятай, що на цвинтарі всі рівні.

Перехожі, що хочуть залишитись живими, мусять пам'ятати таке:

1. Уночі одягайте щось біле, або несить щось біле.

2. Не будьте певні, що шофер завжди може стримати машину.

3. Переходьте тільки на перехрестях і лиш на зелене світло.

4. Не переходьте вулиці, виходячи зпоміж авт.

5. Уважайте в час ходи, дивіться, де йдете.

Дотримання цих правил допоможе залишитися між живими.

Віriamo, що пам'ятатимете, бо Онтарію не має зайвих громадян.

МІСЦЕ, ЗАПЛАЧЕНЕ
ФІРМОЮ

ДЖОН ЛАБАТ
ЛІМІТЕД

„НОВИМ ДНЯМ” П'ЯТЬ РОКІВ

(Продовж. з 2-ої стор. обкладинки)

усім, а зокрема п. М. Дербушеві, за їх участь в розбудові журналу.

Після Міннеаполісу йде Детройт (майже доганяє вже), тоді Філадельфія і Чикаго. На останньому місті з більших міст США стоїть Нью-Йорк, хоч там ніби зібрано цвіт еміграції нашої. Чим це пояснити — не знаю. Але часом я думаю: і що вони там читають?..

З інших країн найбільше бере журналу Австралія (також дуже багато книжок), потім іде Англія, Німеччина. Тільки біда, що з Австралії та Англії я маю, завдяки валютним труднощам, лише 75% вартості.

В Австралії „Нові Дні” мають багато гарячих прихильників: Галина та С. Яворські, Д. Нитченко та інші, які роблять цілком безінтересовно, та цілий ряд коль-

портерів, які беруть мінімальний відсоток з виторгу, що покриває їм лише видатки. З приємністю відзначаю, що минули вже ті часи, коли з Австралії не вдавалось покрити й поштових видатків. А було й таке.

Останнім часом я одержав багато листів, у яких читачі домагаються від мене витримати і не змінити „лінії”. Листи ці викликані всілякими нападками на мене (саме за ту „лінію”!), які в останньому часі стали просто нестерпними. Я щиро дякую за співчуття і розуміння справи і запевняю, що ніщо мене не залякає і не зверне з цього напрямку: „Нові Дні” будуть і далі новими днями. П'ятирічний досвід і вивчення складу читачів журналу переконали мене, що я стою на правильній дорозі. Може десь чим і завиню часом, алеж я людина і помиляюсь мені дозволено.

Мені тільки хотілося б поширити журнал. Поширити його об'ємом і тематично. На це не дозволяють кошти.

Відділ Громадянства Канадійського Міністерства Громадянства та Еміграції має місцеві відділи, щоб допомагати організаціям і групам, що працюють для допомоги новоприбулим чи в ділянці громадянства взагалі.

По докладніші інформації, про обслуговування і бажані матеріали звертайтеся до найближчої канцелярії одного з цих відділів:

Dr. W. G. Black, Regional Liaison Officer,
Canadian Citizenship Branch,
Immigration Building,
Vancouver, B.C.

Mr. Jean Lagasse, Regional Liaison Officer,
Canadian Citizenship Branch,
537 Dominion Public Building,
Winnipeg, Manitoba.

Mr. John Haar, Regional Liaison Officer,
Canadian Citizenship Branch,
Massey Harris Building,
10138 - 100 "A" Street,
Edmonton, Alberta.

Mr. John Sharp, Regional Liaison Officer,
Canadian Citizenship Branch,
737 Church St.,
Toronto, Ontario.

Miss Francoise Marchand, Regional Liaison Officer,
Canadian Citizenship Branch,
901 Bleary Street,
Montreal, Quebec.

or

The National Liaison Office,
105 West Block,
Ottawa, Ontario.

Оголошується для обслуговування новоканадійців
ВІДДІЛУ ГРОМАДЯНСТВА ТА ЕМІГРАЦІЇ.

Hon. J. W. Pickersgill
Minister

Laval Fortier, O.B.E., Q.C.
Deputy Minister

Мені хотілося б поширити і склад авторів, бо, признаюся ширі, що деякі автори ще й досі "бойкотують" мене. Дехто тому, що я не люблю його "партейного вождя", дехто тому, що я "богопротивний східняк", а дехто просто отак собі, аби мати "власний погляд" і, ніби, власний принцип... Та це пів біди — всі вони будуть у "Нових Днях". У цьому я не сумніваюсь. Я людина терпляча — почекаю. "Хто терпен, той спасен" казала моя баба.

Знаю, що інші видавці будуть кпити з мене, що я видав свої "видавничі секрети", що я, мовляв, ніколи нічого не осягну, розкриваючи свої карти. Та я маю іншу думку про ці справи. Це справа трохи відмінніша від торгівлі горілкою чи ковбасою — коли я брався видавати, то очевидно не мав на меті матеріальні зиски. Не маю їх і тепер.

Що я прошу від усіх прихильників журналу до яких я зараховую в першу чергу читачів його? Подбайте про нового передплатника. Це найголовніше сьогодні. Підкиньте кілька сот передплат! Це розв'яже всі проблеми. Я дуже вдячний за пресовий фонд. То дуже благородна справа, яка значно підтримує видання. Але признаюся, що я вважаю за недоцільне існування з дотацій будь якого видавництва. Мені здається, що часопис, який існує на дотаціях читачів чи якихось фондів не має права на існування, а редакторів такого видання нема іншого виходу, як вийти на вулицю і стукнутись головою об перший-ліпший стовп... Бо значить, що він такий нездалий редактор, що не знайшов читачів. Ось чому я, дякуючи за допомогу пресовим фондом, прошу такі передплатники. Не забувайте, що "Нові Дні" сьогодні найдешевше видання: у Канаді коштують 0.83 цента на день, а в США 1 цент! Хіба ж це так важко дати одного цента на день? Кожен читач комусь позичає журнал. А що коли він скаже: я вже тобі позичав кілька років, передплати врешті сам. Поможі, коли так сказати. Маю факти, що так багато читачів уже зробили.

Характерно, що коли тільки посилюються напади на мене й журнал, то зараз же збільшується і пресовий фонд. І за це співчуття і розуміння я тим жертводавцям вдячний ще більше, ніж за гроші, бо ті жертви, на мое щастя, долі журналу таки не вирішують, хоч і допомагають дуже.

Оце і все. Доля журналу виключно в руках читачів. А служити читачам не тільки мій обов'язок, а в сьогоднішньому моєму житті чи не єдина радість.

Коли читач вирішить зробити подарунок журналові в день його важко осягнутого п'ятиріччя, то новий передплатник буде найкоштовнішим подарунком.

Я ніколи не сумнівався в своїх читачах — люблю їх і вірю їм і тепер. Бо вони мої і співтворці і співборці, хоч часом і гніваються на мене. Але той "гнів" таки з любови і керований добрими намірами.

П. Волиняк

ДОЗВОЛЬТЕ СПРОСТУВАТИ!

У Вашому журналі за липень ц. р. надруковано замітку "Літературно-Мистецький Клуб у Детройті". З підзаголовку видно, що це звіт цього клубу, і підписав його голова клубу п. Бажанський.

У цьому звіті між іншим написано так: "Колега Терпкий на сторінках "Свободи", роблячи оцінку Літ. Мист. Суду над "Огненним колом", крім неточних даних (яких? О. Т.) — теж заторкнув ідею (?) існування клубу як такого."

Ми йому теж не збираємось відповідати, бо видно, що коли він змушений був писати про це в пресі, то його ніхто не переконує, що в цілому світі є звичай улаштовувати такі суди."

На це можна б було відповісти: "Не до вас п'ється, не кажіть здоров!" До того ж в Америці нікого не примушує писати. Цей час для мене давно минув. Скажемо лише, що писане п. Бажанським від початку У жодній газеті, і в приватних розмовах оцінки згайд до кінця є суцільна неправда та ще й з наклепом. даного суду я не робив. Існування клубу від мене незалежить, а переконувати мене (не знаю в чому) вже запізно. Я маю власні погляди на життя і сіє від п. Бажанського не залежить.

Тепер кілька слів для читачів. На "Огненне коло" І. Багряного в Детройті було два літературні суди. Го-

НОВІ ДНІ, ГРУДЕНЬ, 1954

ворити про них вважаю не істотним. Після тих судів у літературному додатку "Свободи" було надруковано мою гумореску "Суд іде..." Що таке гумореска, кожному зрозуміло. У гуморесці не згадано жодного прізвища дієвих осіб суду, ні міста, де відбувся суд. Коротше, безобдна літературна гумореска. Могла вона появись і без згаданих судів, як і міг появись твір Багряного без бою під Бродами.

Ідея гуморески зводиться до того, що літературні суди були кваліфіковані і підготовлені, без цього такі імпрези тільки компромітують автора твору. Тому кінець гуморески говорить: "Суд виніс соломонівське рішення: в першому параграфі сказано, що повість є цінним вкладом в українську літературу (це для прихильників автора!), у другому параграфі говориться, що неправдиво подано історичні факти (це для противників автора!)."

А зрештою, що корисного дав цей суд?

?!...

— Біля двох сот доларів чистого прибутку, — як ствердив фірреферент ЛМКлубу.

Що ж до клубу, то можна сказати лише одне: хоч я не був і не є його членом, все ж на прохання того ж Бажанського два рази виступав з доповідями, і на двох літвечорах читав свої твори. Як саме управа клубу потрактувала мої виступи, то про це красномовно розповідає її пресовий референт В. Нестеровіч на сторінках "Свободи":

"Перший вечір із наміченого циклу відбувся 21 вересня ц. р. Вечір присвячений був гумористично-сатиричному жанрові в укр. підсоветській літературі, а докладчиком був письменник Гриць Зозуля... Докладчик ілюстрував свої висновки уривками з творів Антоненка-Давидовича, Вухналя, Вишні й інш. Весело схоплені, але по суті сумні в своїй понурості картини підсоветського побуту, відтворив п. Зозуля, зачитуючи теж дві свої гуморески: "Рябі штани" і "Лист до батька Сталіна", повний ідко-сатиричних порівнянь..."

Ото ж, доповідь робив я, гуморески читав теж я, а в газеті надруковано що Гриць Зозуля, тобто Е. Козак...

Під час доповіді про підрадянську прозу, я дав стислу аналіз творчості Антоненка-Давидовича, Підмогильного, Яновського, Косинки, Хвильового, Івченка, Смілянського та Слісаренка. В основному творчість їх оцінено позитивно. Разом з тим, навізуючи до попередньої доповіді, згадав про те, що деякі поети пішли на службу Московії не тільки в поезії, а й у щоденній пропаганді. Тут я згадав статті Бажана, та що і сліду не лишилось від колишнього Тичини. Підкріпив я це фактами: коли О. Толстой показав Петра І як імперіяліста, Корнійчук Хмельницького — як меншого брата, що прагнув тільки "воз'єднання", то Сосяра на весь голос вигукнув:

Я так люблю твої дороги,
Моя Україно сумна.
Ти на груди мої, мов рана...
О, як залізно вірю я,
Що час визволення настане,
І шабля золота моя,
Мазепи гетьмана Івана,
Над трупом ката засія!

Що ж появилось в пресі з-під пера пресового референта? У пресі підкреслено, що один доповідач (намагався всіх поетів виправдати, другий, тобто я, намагався всіх засудити. Це вже просто "сон рябої кобили". А що було б, коли б я не був я, а якийсь магістер? Напевне п. Бажанський подав би кілька спростовань і прилюдне вибачення.

У свій час я з обуренням запитав п. Бажанського про те, чи він знає про згадане перекирчування: і думки, і факти, і навіть прізвища. Він відповів, що так, бо читає всі звіти, що даються до преси. І порадив мені самому подати спростовання, або повністю надрукувати мою доповідь.

Після цього п. Бажанський неодноразово, знову за-прошував мене прийняти участь у клубі. Було б дивним, щоб я погодився. Все ж його пропозицію, щодо спростовання виконую, а згодом можливо і доповідь, або гумореску про доповідь надрукую.

О. Терпкий

НОВІ ВИДАННЯ

Ол. Неприцький-Грановський, ІСКРИ ВІРИ, поезії, том п'ятий, стор. 144, художнє оформлення — Євген Блакитний, видавництво "Мистецтво й Життя", Нью-Йорк — Париж — Сант Паул, 1953, наклад — 1.500 пр.
У збірці такі цикли: Іскри віри, На берегах Ікви, Акварелі, Пошерблені мечі, 3 індіанських пісень.

Діма, М'ЯЧИК-СКАЧИК, збірка віршів для дітей молодшого віку, стор. 30, ілюстрації А. Яблонського, видання Національної Єдності у Франції, Париж 1954.

У зв'язку з голодом на дитячу книжку, збірку радо приймуть читачі. Розгляд її подамо пізніш.

Володимир Лопушанський, ПЕРЕМОГА, повість з визвольної війни, ч. II, стор. 125, двокольорова обкладинка М. Левицького, видання КПУК, видавець Іван Тиктор, Вінніпег, Канада, 1954.

Степан Радюк, НОВИЙ ПОХІД, оповідання з дій УПА на Волині, стор. 60, видавництво "Єдність", Аделаїда, Австралія, 1954.

В книжечці вміщено два оповідання: Шосте бойове завдання та Новий похід.

Софія Парфанович, У ЛІСНИЧІВЦІ, оповідання, стор. 183, ілюстрації й обкладинка Б. Крюкова, наклад 2.000, видавництво Миколи Денисюка, Буенос Айрес, Аргентина, 1954 р.

Петро Мірчук, ВІДРОДЖЕННЯ ВЕЛКОЇ ІДЕЇ (3 цикло "Український націоналістичний рух першої половини ХХ століття"), стор. 63, видання Ліги Визволення України, Торонто, Канада, 1954.

М. Боровський, УКРАЇНСЬКЕ МІСЦЕВЕ Й ОСОБОВЕ НАЗОВНИЦТВО В ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНІЙ БОТАНІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ, стор. 62, видання УВАН, Вінніпег, Канада, 1955.

"БІБЛІОТЕКА ХРИСТІЯНИНА", ч. 1, збірка релігійних оповідань, стор. 48, видавництво "До світла", Нью-Йорк (написано звичайно не по-українському, а отим правописним жаргоном) — Вінніпег, 1954. Редагує серію о. прот. Петро Білонь, видається за благословінням митрополита Іоанна.

МАЄМО ТАКІ ДИТЯЧІ ВИДАННЯ:

2. **"ЛИСИЧКА - СЕСТРИЧКА І ВОВК ПАНІБРАТ"** (нове видання), народна казка, з малюнками, стор. 16, ціна — 15 центів.

4. **"ЯЙЦЕ-РАЙЦЕ"** (нове видання), народна казка з малюнками, кольорова обкладинка, ціна — 25 центів.

5. **"МОЯ ЗБІРОЧКА"** (нове видання), — багато ілюстрована книжечка, де є народна казка "Костинин син", віршована казка Наталі Забіли "Сорока-Білобока", пісня-гра з нотами "Яблунька" — текст Н. Забіли, муз. П. Козицького. Ціна — 25 центів.

1. **Тарас Шевченко — ВІРШІ**, стор. 44, формат: 10х7, 42 ілюстрації і портрет Т. Шевченка роботи Слищенка. Кольоровий друк, обкладинка двокольорова, гарний папір. Ціна \$0.90

2. **РАЙДУГА** — збірка для дітей молодшого віку, стор. 16, формат 10х7 цалів, 26 ілюстрацій, гарний папір, кольоровий друк, обкладинка в 2-х кольорах. Ціна \$0.35

М. Трублаїні — ПРО ДІВЧИНКУ НАТАЛОЧКУ І СРІБЛЯСТУ РИБКУ, стор. 16, формат 10х7 цалів. Великі на всю сторінку ілюстрації, обкладинка в 2-х кольорах. Ціна 0.40

"СОНЕЧКО Й ХМАРИНКА" — збірка для дітей молодшого віку, стор. 16, формат — 10х7 цалів, 33 ілюстрації, гарний папір, кольоровий друк, обкладинка в двох кольорах. Ціна \$0.35

NOWI DNI
Box 452, Terminal A
Toronto, Ont., Canada

"РОЗБУДОВА ДЕРЖАВИ", квартальник "Зарева" (не лякайся, читачу, російської назви — це організація українська!), ч. 2, 1954, стор. 40, Клівленд, США.

У цьому числі: Олег Ольжич — Золоті слова, П. Грицак: Теодорит, митрополит київський, і його доба, М. Плав'юк: Липинський і гетьманці, Л. Винар: Кінцеві роки життя сл. п. Остапа Грицяя і Зарево, Ростислав Єндик: Донцов і Хвильовий, та інші матеріали (рецензії тощо).

Особливо варта уваги читачів стаття Р. Єндика "Донцов і Хвильовий".

"ЗА ЄДНІСТЬ НАЦІЇ", місячник літератури, мистецтва і громадського життя, стор. 20, видає видавничка спілка "Бунчук", редагує колегія, Лондон, Англія, 1954.

Перед нами вже два числа цього журнальчика (за вересень і за жовтень). На жаль, і це видання наших монархістів не тільки не сягає в завітніший день, а навіть боїться наблизитись до дня сьогоднішнього, отже, дуже сумнівно, щоб воно здобуло читача. Говорю це не з ненависти до цього руху, а з любови, бо я таки й сам монархіст. Та скільки я не дивився, все ж таки не міг на сторінках цього журналу побачити бодай наміру вирватись з партійного гетта і наблизитись до життя й боротьби нашої нації.

І. Боднарчук, НА ПЕРЕХРЕСНИХ ШЛЯХАХ, збірка оповідань, передмова Ол. Гай-Головка, стор. 69, видання — ???, друкарня "Нового Шляху", Вінніпег, Канада, 1954.

Василь Охріменко, УЛЯНА, поема, стор. 32, з портретом автора, видавництво "Комета", Мельбурн, Австралія, 1954. Цей витвір — майже безприкладна графоманія.

Ukraine in foreign comments and descriptions from the Vith to XXth Century, by Volodymyr Schynsky, New York, 1953, стор. 236, ілюстрована, вид. УККА.

Вже появилася друге число єдиного українського магазину на англійській мові

"P A C E"

В другому числі:

Містерія прийдешнього Ф. Одрача
Політика перверсії Н. Ріпецький
Ослячий хвіст М. Дмитренко
Острів людодів Д-р А. Гурань
Німецька Мекка В. Леник
Життя мистця М. Голинського
й інші цікаві і багато ілюстровані матеріали.

Знаменитий святочний дарунок для Ваших приятелів.

Річна передплата тільки \$2.00.

Число коштує 25 центів.

Пишіть по оказове число, або шліть передплату на адресу:

PACE Magazine, Adelaide St. P.O. Box 446, Toronto.

В СПРАВІ ОПЛАТИ ЗА ЛИСТИ ДО ЄВРОПИ

Поштовий уряд ще раз звертає увагу на зміну поштової оплати за листи до Європи: звичайні листи: 6 пен. за першу унцію і 4 пен. за кожну наступну, летунська пересилка: 15 пен. за пів унції.

ЄДИНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ СКЛАД ВУГІЛЛЯ
В ТОРОНТІ

SCARBORO FUELS

Власник: Є. Охитва

Продаємо добре чисте вугілля, маємо на складі тверде і м'яке вугілля, а також різне вугілля до стовкера і бловера, продаємо також дрова. Гарантуємо добру обслугову.

Замовлення слати:

SCARBORO FUELS — St. Clair Ave. East, Scarboro
Junction — Tel.: AM. 1-1371

НОВІ ДНІ, ГРУДЕНЬ, 1954

САВУР МОГИЛА

Савур-Могила.. Стародавній і височенний курган на Донбасі. Навіть величні терикони навколишніх шахт — ці пам'ятники праці — навіть вони здаються малими проти Савур-Могили.

У ясний сонячний день з вершини кургана на відстані 90 кілометрів видно Озівське море. Тут різко змінюється степовий пейзаж східного Донбасу — на захід від Савур-Могили за глибокими долинами височать скелясті гори. Мальовничий цей край зелених долин, де стрункі тополі вишикувалися могутньою шеренгою біля ріки Кринки, мальовничі й сиві кам'яністі кручі, обпалені сонцем вершини гір...

З давніх часів про Савур-Могили передавалися в народі сказання і легенди. Відомо кілька варіантів української народної думи про втечу трьох братів з турецького полону, з Азова, про їх шлях через Савур-Савор-Осовр-Могили...

В останній світовій війні в районі Савур-Могили відбувалися величезні бої. Німці використали Савур-могили, яка панує над цілим гірським кряжем, як фортецю оборони. 28 серпня 1943 р., після багатоденних боїв, німці були вибиті з Савур-Могили, що означало для них і втрату цілого Донбасу.

Хоч радянська преса й пише про німецькі втрати, але ми знаємо добре, що наступаючий та ще на укріплений пункт тратить в кілька разів більше. Отож нема сумніву, що коло Савур-Могили полягли десятки тисяч українців. На вершині могили поховано частину цих поляглих. "Літ. Газета" домагається тепер охорони Савур-Могили, перетворення її в пам'ятник, обвинувачуючи керівництво Сніжнянського району за байдуже ставлення до могили.

Може аж тепер щось зроблять у цьому напрямку, бо Савур-Могили вже давно треба було перетворити в національний заповідник.

Між іншим, вона ще й досі не очищена від колючих загород і від німецьких мін.

Нашим представником на Німеччину є:

P. Domtschenko,

(24a) Lubeck, Germany, Vorwerkerstr. 103

Baracke 10/6a.

У п. П. Домченка можна набути журнал і всі наші видання. **Редакція**

У Канаді користуємо з вільних виборів

У КАНАДІ МАЄМО ЗМОГУ ГОЛОСУВАТИ НА КОГО ХОЧЕМО,
А НЕ ТАК, ЯК ЦЕ ДІЄТЬСЯ У БАГАТЬОХ ІНШИХ КРАЇНАХ СВІТУ.

ВІЛЬНІ ВИБОРИ — ВЕЛИКИЙ ЗДОБУТОК ДЕМОКРАТІЇ. БЕРЕ-
ЖІМО ЗАВЖДИ !

O'Keefe's

O'Keefe's Brewing Company Limited

Mr. A. Chudlak-60
19340 Goddard Ave.
Detroit, 34, Mich. 48221

G. Luke's Electrical Appliance Company

ХОЛОДИЛЬНИКИ КРОСЛЕЙ ШЕЛВАДОР. ЕЛЕКТРИЧНІ ТА ГАЗОВІ
ПЕЧІ МОФЕТ. ТЕЛЕВІЗІЙНІ АПАРАТИ. ПРАЛЬНІ МАШИНИ. ПИЛЕ-
СМОКИ. МЕБЛІ ДЛЯ СПАЛЕНЬ ТА МЕШКАНЕВИХ КІМНАТ ТА БА-
ГАТО ІНШИХ МЕБЛІВ. ПІЯНИНА ТА АКОРДІОНИ ТА ІНШЕ.

797-799 DUNDAS ST. W. TORONTO, ONT.

Телефон: EM 8-9228

КУПУЙТЕ!

ПРОДАВАЙТЕ!

Доми, підприємства і всякі інші нерухомості
за посередництвом найбільшого в Онтаріо
українського бюро посередництва

R TESLIA — Real Estate

Бюро в Торонті:

863 Bloor St. W.,
OL 7525

575 Queen St. W.
EM 8-2646

2390 Bloor St. (коло Jane St.)
MU 8111

Бюро в Гамільтоні:

1294 King Str. East,
(Pig Майн)

Tel. 93559

Проводимо асекурацію від вогню, асекура-
цію авт тощо.

Обслуга чесна, скоро, фахова!

НАЙ ВІДЖИВНІШИЙ
СТРАВНІШИЙ
ДЕШЕВІШИЙ ХАРЧ,

ЩО МАЄ В СОБІ ВСІ ВІТАМІНИ, ЦЕ

МОЛОКО

І МОЛОЧНІ

ПЕРЕТВОРИ

СПОЖИВАЙТЕ

ВИСОКОВАРТНІ ПРОДУКТИ

ЄДИНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОЧАРНІ

ROGERS DAIRY Ltd.

459 Rogers Road, Toronto, Ont.

Phone: JU. 7193.

ГАРНІ Й ДОБРІ РЕЧІ ПО НАЙМЕНШИХ ЦІНАХ КУПИТЕ В УКРАЇНСЬКІЙ КРАМНИЦІ

Royce Radio Furniture & Co.

ВЛАСНИК: ЛЕВ ДОПТА

Маємо великий вибір меблів, радіоприймачів, електричних та газових кухонь, холо-
дильників, пральних машин та інших господарських речей.

МИ ВАМ ПРОПОНУЄМО: ЯКІСНІ РЕЧІ, НИЗЬКІ ЦІНИ, ВИГІДНІ СПЛАТИ, ЧЕМНУ
ОБСЛУГУ.

Наша адреса:

1529 Dupont St. Toronto, Ont.

Телефон: LL 0175